

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

**ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΛΙΝΑΡΟΥΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

A.E.M.: flti.plic2119

Θέμα:

Εννοιολογική χαρτογράφηση των εννοιών της γλώσσας, της ξένης γλώσσας και της ταυτότητας: Συστηματική ανασκόπηση επιστημονικών άρθρων διαστήματος 2011-2021

Κέρκυρα, 2023

Ως μεταπτυχιακός φοιτητής του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Πολιτική, Γλώσσα και Διαπολιτισμική Επικοινωνία» του Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου, δηλώνω ρητά σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/ 1986 ότι η παρούσα εργασία δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/ εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/ δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής «συμπεριλαμβανομένων δημοσιευμένων ή αναρτημένων στο διαδίκτυο μεταφράσεων τρίτων», οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του μεταπτυχιακού φοιτητή Λιναρούδη Γεώργιου, «συγγραφέα/ δημιουργού» που θα την εκπονήσει. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/ δημιουργός εκχωρεί στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο και στο Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/ δημιουργού και ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/ δημιουργού.

Λιναρούδης Γεώργιος

Φεβρουάριος 2023

Μέλη της Τριμελούς Επιτροπής Εποπτείας:

1. Παριανού Αναστασία, Καθηγήτρια
2. Καρράς Ιωάννης, Αναπληρωτής Καθηγητής
3. Λίβας Σωτήρης, Καθηγητής

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική διατριβή ασχολείται με το ζήτημα των εννοιών της γλώσσας, της ξένης γλώσσας και της ταυτότητας. Πιο συγκεκριμένα, σκοπός είναι η συστηματική ανασκόπηση επιστημονικών άρθρων της τελευταίας δεκαετίας έτσι ώστε να προκύψει μία εννοιολογική χαρτογράφηση του συγκεκριμένου επιστημονικού πεδίου. Ο λόγος που επιλέχθηκε αυτή η μεθοδολογική προσέγγιση είναι το γεγονός πως η βιβλιογραφία για τις παραπάνω έννοιες είναι άφθονη και πολύπλευρη και ως εκ τούτου κρίνεται σκόπιμη η εξέτασή της ώστε να καταστεί σαφές τόσο το ευρύτερο πλαίσιο όσο και το αν υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω πρωτογενή ή δευτερογενή έρευνα. Αρχικά, μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση προέκυψαν οι ορισμοί των εννοιών καθώς και οι πιο φανερές συσχετίσεις ανάμεσα σε αυτές. Κατέστη φανερό πως πρόκειται για δύο έννοιες που έχουν απασχολήσει συχνά και έντονα την επιστημονική κοινότητα ενώ το πλαίσιο δράσης τους είναι αφενός ιδιαίτερο να οριστεί και αφετέρου δύσκολο να θεωρηθεί περιορισμένο σε μία μόνο πτυχή της πραγματικότητας. Μέσα από το στάδιο αυτό προέκυψαν και τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία απαντήθηκαν μέσα τόσο από βιβλιογραφική ανασκόπηση όσο και από την συστηματική ανασκόπηση. Η απάντηση των ερωτημάτων καθώς και η εξαγωγή των γενικότερων συμπερασμάτων βρίσκονται στα τελευταία κεφάλαια της διατριβής, φανερώνοντας πως οι έννοιες της (ξένης) γλώσσας και της (πολιτισμικής και πολιτικής) ταυτότητας είναι συνυφασμένες με διάρκεια στο χρόνο, παρουσιάζοντας δυναμικές σχέσεις -επίδραση της μίας πάνω στην άλλη- και όντας συνδεδεμένες με πλήθος άλλων εννοιών, όπως ο πολιτισμός, η κουλτούρα, η ψυχολογία, η διδασκαλία, η αυτονομία, ο τουρισμός και η αυτοέκφραση.

Λέξεις – κλειδιά: γλώσσα, ξένη γλώσσα, ταυτότητα, συστηματική ανασκόπηση, εννοιολογική χαρτογράφηση

Abstract

This dissertation deals with the issue of the concepts of language, foreign language and identity. More specifically, the aim is the systematic review of scientific articles of the last decade so as to produce a conceptual mapping of this specific scientific field. The reason this methodological approach was chosen is the fact that the literature on the above concepts is abundant and multifaceted and therefore it is considered appropriate to examine it in order to clarify both the wider context and whether there is a need for further primary or secondary research. Initially, the definitions of the concepts and the most obvious correlations between them emerged through the literature review. It became clear that these are two concepts that have frequently and intensely occupied the scientific community, while their framework of action is on the one hand particular to define and on the other hand difficult to consider limited to a single aspect of human life. Through this stage, the research questions emerged, which were answered through both the bibliographic review as well as the systematic review. The answers to the questions as well as the derivation of the general conclusions are found in the last chapters of the thesis, revealing how the concepts of (foreign) language and (cultural and national) identity are intertwined over time, presenting dynamic relationships - the effect of one on the other - and being connected to a multitude of other concepts, such as culture, civilization, psychology, teaching, autonomy, self-expression and tourism.

Keywords: language, foreign language, identity, systematic review, concept mapping

Ευχαριστίες

Το κεφάλαιο των ευχαριστιών αποτελεί ενδεχομένως το πιο ανθρώπινο τμήμα μιας διπλωματικής διατριβής καθώς επιτρέπει μία χαρακτηριστική παρέκκλιση από τον ακαδημαϊκό λόγο, προσδίδοντας μία πρωτόγνωρη θέρμη σε ένα κατά τ' άλλα οριοθετημένο κείμενο. Θα περίμενε κανείς το σημείο αυτό να συντάσσεται στο τέλος. Αντ' αυτού, συντάσσεται στην αρχή. Στην αρχή ευρύτερων οριζόντων και νέων ευκαιριών. Μέσα από την φοίτηση σε αυτό το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών κλήθηκα να αντιμετωπίσω δικά μου όρια, να αντιταχθώ σε στερεότυπα, να αμφισβητήσω παγιωμένες γνώσεις και να προκαλέσω τα «φαινομενικά» καλώς κείμενα. Φυσικά, σε αυτήν την πλευση υπήρξαν πολύτιμοι συνοδοιπόροι οι διδάσκοντες, τιμώντας τον ρόλο τους ως Ακαδημαϊκοί στο έπακρον.

Με αφορμή το παραπάνω θα ήθελα να εκφράσω όχι απλώς «ευχαριστώ» αλλά «συγχαρητήρια» σε όλους τους διδάσκοντες του προγράμματος. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τόσο την κυρία Παριανού, η οποία καταφέρνει να προσεγγίζει κοινωνικά ζητήματα με γνώμονες την γνώση και την ευαισθησία με έναν πηγαίο τρόπο, όσο και τον κύριο Καρρά που εργάστηκε ακούραστα στην προσπάθεια να μας μεταδώσει λεπτά νοήματα με δυσδιάκριτα όρια. Και τα κατάφερε. Φυσικά, θα αποτελούσε μείζονα παράλειψη να μην ευχαριστήσω τον κύριο Λίβα για το πάθος του κατά τη στιγμή της διδασκαλίας, τόσο ισχυρό που γίνεται μεταδοτικό. Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Τσίγκου, με γνώσεις τόσο βαθιές και σαφώς δομημένες που εκτελεί τη διαδικασία της διδασκαλίας με πρωτόγνωρη ακρίβεια.

Φυσικά, στο πλάι των συμφοιτητών μου κατάφερα να σχηματίσω ισχυρούς φιλικούς δεσμούς, να μάθω και να εμπνευστώ από αυτούς. Ένα μεγάλο ευχαριστώ χρωστάω στους συνεργάτες, συναδέλφους και συμμάχους για τις άφθονες στιγμές κατανόησης και ενθάρρυνσης που πρόσφεραν.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ χρωστάω στην φίλη και συνεργάτη Κρυσταλία, η συνδρομή της οποίας στάθηκε καθοριστική σε όλη την διάρκεια των σπουδών προσφέροντας απλόχερα τις γνώσεις, τη βοήθεια, την υπομονή και την ψυχραιμία της.

Τέλος, στην οικογένειά μου, θέλω να αφιερώσω το παρακάτω, με τη δέσμευση να το ακολουθώ πιστά, σαν πυξίδα αλάθητη.

Και αν ξέρω να μιλώ όλες τις γλώσσες των ανθρώπων και των αγγέλων, αλλά δεν έχω αγάπη, τότε έγινα σαν ένας άψυχος χαλκός που βουίζει ή σαν κύμβαλο που ξεκουφαίνει με τους κρότους του. - Απόστολος Παύλος, Α' Επιστολή προς Κορινθίους (Α Κορ. 13,1)

Πίνακας εικόνων

Εικόνα 1: Τα επίπεδα της γλώσσας, Πηγή: (Crystal, 1987, σ. 15).....	9
Εικόνα 2 Διάγραμμα ροής PRISMA	27
Εικόνα 3 Αποτύπωμα οθόνης κατά την αναζήτηση στη βάση δεδομένων Google Scholar	29
Εικόνα 4 Αποτύπωμα οθόνης κατά την αναζήτηση στη βάση δεδομένων Emerald Insight	33
Εικόνα 5 Πίνακας συχνότητας εμφάνισης όρων	47
Εικόνα 6 Απεικόνιση συνόλου λέξεων – κλειδιά	48
Εικόνα 7 Εννοιολογική απεικόνιση όμορων εννοιών.....	49

Περιεχόμενα

Περίληψη	iv
Abstract	v
Ευχαριστίες	vi
Πίνακας εικόνων	viii
1 ^ο Κεφάλαιο: Εισαγωγή	1
1.1 Προσδιορισμός του υπό μελέτη θέματος	1
1.2 Σκοπός έρευνας & Ερευνητικά ερωτήματα	2
1.3 Μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί	3
1.4 Αναμενόμενα αποτελέσματα	3
2 ^ο Κεφάλαιο: Ανασκόπηση σχετικής βιβλιογραφίας	6
2. 1 Γλώσσα	6
2.1.1 Η γλώσσα ως φαινόμενο	7
2. 1. 2 Η δομή της γλώσσας	8
2. 2 Πολιτισμός	10
2. 3 Ταυτότητα	13
2. 3. 1 Κοινωνική ταυτότητα	13
2. 3. 2 Ατομική ταυτότητα	15
2. 3. 3 Γλώσσα και ταυτότητα	17
3 ^ο Κεφάλαιο: Μεθοδολογία έρευνας	20
3. 1 Εννοιολογική προσέγγιση συστηματικής ανασκόπησης	20
3. 1. 1 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της συστηματικής ανασκόπησης	22
3. 2 Ορισμός εννοιολογικής χαρτογράφησης	23
3. 3 Αιτιολόγηση μεθοδολογίας	24
3. 4 Περιγραφή μεθοδολογίας έρευνας	24

3. 4. 1 Διάγραμμα Ροής PRISMA.....	25
4 ^ο Κεφάλαιο: Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας.....	28
4.1 Ανάλυση και παρουσίαση των δεδομένων της έρευνας.....	28
4. 1. 1 Εννοιολογική απεικόνιση	47
4.2 Απάντηση ερευνητικών ερωτημάτων	49
5 ^ο Κεφάλαιο: Συμπεράσματα και προτάσεις	54
5.1 Ερμηνεία των αποτελεσμάτων της έρευνας & παρουσίαση των συμπερασμάτων	54
5.2 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα	58
5.3 Περιορισμοί έρευνας.....	60
5.4 Επίλογος.....	60
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	62
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία	62
Ελληνική βιβλιογραφία.....	67
Παραρτήματα.....	68

S každým novým jazykem, kterým mluvíte, žijete nový život

Για κάθε νέα γλώσσα που μιλάς ζεις και μια νέα ζωή.

-Τσέχικη παροιμία

1^ο Κεφάλαιο: Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική διατριβή εκπονείται στο πλαίσιο των υποχρεώσεων για την απόκτηση του διπλώματος μεταπτυχιακών σπουδών στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών σπουδών «Πολιτική, Γλώσσα & Διαπολιτισμική Επικοινωνία» του Ιονίου Πανεπιστημίου. Το θέμα που πραγματεύεται το παρόν έργο είναι η συστηματική ανασκόπηση των εννοιών της γλώσσας, της ξένης γλώσσας και της ταυτότητας από επιστημονικά άρθρα που εκδόθηκαν από το 2011 μέχρι το 2021, μέσω της αξιοποίησης της τεχνικής της εννοιολογικής χαρτογράφησης.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα υπάρξει αρχικά ο προσδιορισμός του υπό μελέτη θέματος καθώς και η προβληματική πίσω από το έναυσμα της παρούσης. Στη συνέχεια, θα γίνει λόγος για τους λόγους για τους οποίους επελέγη το συγκεκριμένο θέμα ενώ παράλληλα θα υπάρξει αναφορά τόσο σε άλλες έρευνες όσο και στην επικαιρότητα.

Το ζήτημα της γλώσσας, της ξένης γλώσσας και της ταυτότητας έχουν απασχολήσει από παλιά τους ακαδημαϊκούς. Η βιβλιογραφία αναφορικά με ζητήματα γλωσσικά, πολιτισμικά, εθνικά και πολιτικά είναι ποικίλη και ετερογενής. Αυτός είναι και ο λόγος που επελέγη το συγκεκριμένο θέμα για διπλωματική στα πλαίσια του μεταπτυχιακού, ώστε να καταστήσει πιο σαφές το βιβλιογραφικό πλαίσιο.

1.1 Προσδιορισμός του υπό μελέτη θέματος

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, το αυξανόμενο ενδιαφέρον για την ταυτότητα και την γλωσσική εκπαίδευση έχει δημιουργήσει ένα πλούσιο σύνολο μελετών με επίκεντρο την εκμάθηση, τη διδασκαλία και την έρευνα πάνω στις γλώσσες (Preece, 2016, p. 513). Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οι καινοτομίες στις ψηφιακές τεχνολογίες και η ολοένα αυξανόμενη διεθνής διασύνδεση έχουν αλλάξει την κατανόησή μας για το χρόνο, το χώρο και τη θέση μας στον κόσμο (Darvin & Norton, 2015, p. 39).

1.2 Σκοπός έρευνας & Ερευνητικά ερωτήματα

Σε αυτό το σημείο, έχοντας προβεί σε μία ευρεία τοποθέτηση, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ο σκοπός της παρούσας έρευνας. Ο σκοπός, λοιπόν, είναι να διαλευκάνει τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στις έννοιες της γλώσσας, της ξένης γλώσσας και της ταυτότητας. Έτσι, θα αποπειραθεί μέσα από τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα η εξεύρεση της ποσότητας αλλά και της ποιότητας των σχέσεων ανάμεσα στις προαναφερθείσες έννοιες αλλά και ο εντοπισμός των θεματικών που εμπλέκονται με την παραπάνω μελέτη. Ο απώτερος στόχος είναι ένας πρώτος επαναπροσδιορισμός της υπάρχουσας βιβλιογραφικής εντύπωσης. Έτσι, τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν προκύψει είναι τα εξής:

1. Ποιοι είναι οι ορισμοί των εννοιών της γλώσσας, της ξένης γλώσσας και της ταυτότητας;
2. Υπάρχουν σχέσεις στη βιβλιογραφία ανάμεσα στην ξένη γλώσσα και την ταυτότητα;
3. Αν υπάρχουν σχέσεις, θεωρούνται θετικές ή αρνητικές;
4. Ποιες είναι οι όμορες έννοιες της ξένης γλώσσας και της ταυτότητας;

Βάσει βιβλιογραφίας τόσο οι στόχοι όσο και τα ερωτήματα πρέπει να διαθέτουν κάποια χαρακτηριστικά που να οριοθετούν το εγχείρημα. Πρόκειται για την περίπτωση SMART, όπου αναφέρεται πως τα ερωτήματα πρέπει να είναι συγκεκριμένα, μετρήσιμα, εφικτά, σχετικά και χρονικά-προσδιοριζόμενα, με άλλα λόγια:

- ※ **Specific**
- ※ **Measurable**
- ※ **Achievable**
- ※ **Relevant**
- ※ **Time- Based** (Ogbeiwi, 2017, p. 232).

Έτσι, αξίζει να αναφερθεί πως αναφορικά με την μετρήσιμη πτυχή, θα υπάρξει η μεθοδολογική προσέγγιση της συστηματικής ανασκόπησης. Η έρευνα είναι εφικτή καθώς θα χρησιμοποιηθεί open source επιστημονικό περιοδικό ενώ είναι σχετική με το μεταπτυχιακό καθώς αγγίζει θέματα γλώσσας, πολιτικής και διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Επιπρόσθετα, χρονικά προσδιορίζεται από το εύρος της μελέτης που

αφορά άρθρα δεκαετίας, από το 2011 μέχρι το 2021 καθώς και επιστημονικά άρθρα που εμπεριέχουν την έννοια της ταυτότητας υπό την πολιτισμική και όχι τη νομική σκοπιά. Τέλος, το ζήτημα του συγκεκριμένου στόχου επιτυγχάνεται εκ των πραγμάτων μέσα από τους περιορισμούς που τέθηκαν για την συστηματική ανασκόπηση.

1.3 Μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί

Αρχικά, σε πρώτο βήμα θα υπάρξει μία εκτενής βιβλιογραφική ανασκόπηση πάνω στα αντικείμενα της έρευνας. Μέσα από την δευτερογενή έρευνα θα προσεγγιστούν τα ζητήματα τόσο εννοιολογικά όσο και ιστορικά αλλά και οι συνδέσεις και συσχετίσεις που παρουσιάζουν μεταξύ τους. Με αυτόν τον τρόπο θα απαντηθούν τα όποια βιβλιογραφικά ερευνητικά ερωτήματα ενώ στη συνέχεια θα γίνει η συστηματική ανασκόπηση.

Κατά τη διάρκεια της συστηματικής ανασκόπησης το πρώτο στάδιο είναι η δημιουργία των ερευνητικών ερωτημάτων ενώ στη συνέχεια επιλέγονται οι πηγές από όπου θα αντληθεί το σύνολο των δεδομένων. Στη συγκεκριμένη περίπτωση και για χάρη της πρόσβασης αλλά και της εξοικονόμησης χρόνου επελέγησαν 2 μεγάλες ακαδημαϊκές βάσεις δεδομένων ανοιχτής πρόσβασης, το Google Scholar και το Emerald. Παράλληλα, θα τεθούν τα κριτήρια ένταξης και αποκλεισμού των τεκμηρίων (έτος έκδοσης, λέξεις κλειδιά, είδος τεκμηρίου) ενώ θα γίνει και εκκαθάριση από τις διπλότυπες καταχωρήσεις καθώς και από άρθρα που δεν άπτονται του θέματος και προέκυψαν στη ροή της έρευνας συμπτωματικά.

Έπειτα, θα υλοποιηθεί η εξαγωγή των δεδομένων βάση του στόχου που τέθηκε από τα ερευνητικά ερωτήματα ενώ θα υπάρξει στη συνέχεια συσσώρευση των δεδομένων και σύνθεσή τους για την απάντηση των ερωτημάτων. Τέλος, η οπτικοποίηση θα βοηθήσει στην απάντηση του τελευταίου ερευνητικού ερωτήματος αναφορικά με την εννοιολογική χαρτογράφησης.

1.4 Αναμενόμενα αποτελέσματα

Μέσα από την παραπάνω διαδικασία και έχοντας προσεγγίσει ακροθιγώς το ζήτημα υπό εξέταση θα πρέπει να υπάρξει μία πιο σαφής οριοθέτηση μέσα από την εννοιολογική

προσέγγιση των μελετώμενων εννοιών. Στόχο του επόμενου κεφαλαίου αποτελεί αφενός η απόπειρα ορισμού των εννοιών της γλώσσας, της ξένης γλώσσας καθώς και της ταυτότητας ενώ παράλληλα θα υπάρξει μία εμβάθυνση αναφορικά με τις συσχετίσεις και τις συνεκτιμήσεις που παρουσιάζουν μεταξύ τους στη σύγχρονη επιστημονική βιβλιογραφία. Βάσει, λοιπόν, της βιβλιογραφίας αλλά και της ενεργού ενασχόλησης του εκπονητή με ζητήματα γλώσσας και ιδιαίτερα ξένης γλώσσας και διαπολιτισμικής επικοινωνίας θα παρατεθούν παρακάτω τα αναμενόμενα αποτελέσματα με την σειρά που προκύπτουν ανά ερευνητικό ερώτημα.

1. Ποιοι είναι οι ορισμοί των εννοιών της γλώσσας, της ξένης γλώσσας και της ταυτότητας;

Εκτιμάται ότι αρχικά η έννοια της ξένης γλώσσας, όπως είναι εύλογο, θα ενταχθεί σε αυτήν της γλώσσας καθώς αποτελεί τμήμα της. Επιπρόσθετα, η γλώσσα εκτιμάται ότι θα παρουσιάσει αποτελέσματα τόσο ανθρωπολογικής φύσης όσο και γλωσσολογικής, ιστορικής και πολιτικής. Ωστόσο, για τις ανάγκες της εννοιολογικής προσέγγισης η ανάλυση δεν θα επεκταθεί σε πτυχές που αποκλίνουν αρκετά από το θέμα, καθώς μάλιστα το ζήτημα της γλώσσας έχει απασχολήσει πλήθος γνωστικών αντικειμένων. Πιο συγκεκριμένα, η έννοια της γλώσσας αναμένεται να παρουσιάσει δομικά στοιχεία όπως η φωνολογία, η μορφολογία, η σύνταξη, η υφολογία κ.ά. (Crystal, David Crystal's Introduction to Language, 2011, p. 15).

2. Υπάρχουν σχέσεις στη βιβλιογραφία ανάμεσα στην ξένη γλώσσα και την ταυτότητα;

Από την πρώτη αναζήτηση της βιβλιογραφίας προέκυψε ένα πλήθος συνδέσεων ανάμεσα στην γλώσσα, την ξένη γλώσσα και την ταυτότητα. Οι σχέσεις αυτές θεωρούνται μάλλον ισχυρές και κάνουν λόγο για την επίδραση της μιας πτυχής στην άλλη πτυχή. Αυτός ακριβώς ο όγκος στάθηκε έρεισμα για την επιλογή της ερευνητικής μεθοδολογίας έτσι ώστε να καταστεί σαφές το πλαίσιο ανάμεσα στις παραπάνω μεταβλητές.

3. Αν υπάρχουν σχέσεις, θεωρούνται θετικές ή αρνητικές;

Πολύ συχνά και ιδιαίτερα στις κοινωνικές επιστήμες είναι δύσκολο να υπάρξει σαφές όριο και παραδοχή για μία θετική ή αρνητική σχέση. Συνήθως αυτό που γίνεται είναι να

αποπειραθεί μία σύνδεση ανάμεσα σε γεγονότα και αντιλήψεις η οποία όμως σύνδεση γίνεται αποδεκτή ως γεγονός. Έτσι, οι σχέσεις που προκύπτουν είναι θετικές ή αρνητικές ανάλογα με την σκοπιά που δίδεται στην εκάστοτε έρευνα. Με άλλα λόγια, αυτό που αναμένεται να προκύψει είναι η ύπαρξη έντονης συσχέτισης της γλώσσας τόσο αρνητικά όσο και θετικά, ανάλογα με το φαινόμενο. Για παράδειγμα, η εκμάθηση της ξένης γλώσσας επιδράει αρνητικά στον εθνοκεντρισμό (Shakeebae, Pishghadam, & Khajavy, 2017, p. 345; Putman, 2011).

4. Ποιες είναι οι όμορες έννοιες της ξένης γλώσσας και της ταυτότητας;

Οι έννοιες που φαίνεται να εμπλέκονται άμεσα με τη γλώσσα, την ξένη γλώσσα και την ταυτότητα είναι οι εξής: Πολιτισμός, κουλτούρα, κληρονομιά, έθνος, εθνοκεντρισμός, αντίληψη, διδασκαλία, εκπαίδευση, εθνική ταυτότητα, πολιτισμική ταυτότητα, πολιτική ταυτότητα και τουρισμός. Στο σημείο αυτό θα αποτελούσε παράλειψη να μην αναφερθεί πως τη μεγαλύτερη έκπληξη προκάλεσε η πληθώρα αναφορών που αντιμετωπίζουν την ταυτότητα ως κάτι πολιτικό (π.χ. εθνοκεντρισμός) καθώς και το γεγονός ότι υπάρχουν αρνητικές συνυποδηλώσεις στην έννοια της γλώσσας, όταν αυτή χρησιμοποιείται στρατευμένα και με πολιτικές ή άλλες σκοπιμότητες.

2ο Κεφάλαιο: Ανασκόπηση σχετικής βιβλιογραφίας

Έχοντας κάνει ξεκάθαρο τον σκοπό και τα ερευνητικά ερωτήματα του συγκεκριμένου συγγραφικού εγχειρήματος κρίνεται σκόπιμο να αποδοθεί το θεωρητικό πλαίσιο που σχετίζεται με τις έννοιες της γλώσσας και της ταυτότητας. Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται οι συγκεκριμένοι όροι μέσα από τις σκοπιές που θα μεταδώσουν στον αναγνώστη το υπόβαθρο που χρειάζεται για να παρακολουθήσει την εξέλιξη της έρευνας. Πιο αναλυτικά, στη συνέχεια του παρόντος προσεγγίζεται η γλώσσα ως εργαλείο και ως φαινόμενο, ενώ μετέπειτα επιχειρείται η κατανόηση της ταυτότητας μέσα από την εννοιολογική εξέταση αλλά και τη διαφοροποίηση ανάμεσα στην κοινωνική και την ατομική της πτυχή.

2. 1 Γλώσσα

Η γλώσσα είναι ένα εργαλείο που έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης πολλών ερευνητών από διαφορετικούς κλάδους. Έχει απασχολήσει κοινωνιολόγους, ψυχολόγους, κοινωνιογλωσσολόγους, φιλόλογους, εκπαιδευτικούς, κ.ά. Στη συγκεκριμένη έρευνα, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω τίθεται η γλώσσα ως φαινόμενο και εξετάζεται κατόπιν μέσα από τη δομική της φύση. Με τον διαχωρισμό αυτό πορεύεται η έρευνα σε μια πιο στοχευμένη κατεύθυνση αποφεύγοντας την σκόπελο της διαρκούς και χαοτικής αναζήτησης στο πλήθος των βιβλιογραφικών συγγραμμάτων. Ουσιαστικά, από το σύνολο της διαθέσιμης βιβλιογραφίας αναφορικά με τα ζητήματα της γλώσσας θα επιλεγούν αυτά τα τμήματα που προσιδιάζουν στον ερευνητικό στόχο της παρούσης διατριβής.

2.1.1 Η γλώσσα ως φαινόμενο

Η γλώσσα είναι ένα εργαλείο που χρησιμοποιείται καθημερινά και επιστρατεύεται σχεδόν αυτόματα σε κάθε απόπειρα επικοινωνίας. Το τι ακριβώς είναι όμως η γλώσσα αποτελεί μια πληροφορία που δεν κατέχεται από την πλειονότητα όσων είναι ομιλητές οποιασδήποτε γλώσσας. Χαρακτηριστικά, αν τεθεί το ερώτημα «*Τι είναι αυτό που ξεχωρίζει τους ανθρώπους από τα υπόλοιπα πλάσματα του πλανήτη;*», οι απαντήσεις είναι πιθανότατα πολλές και μπορεί να αφορούν την τέχνη, την αγάπη, τον πόλεμο, την τεχνολογία, κ.ά. Η ερώτηση αυτή, όμως, προσέλκυσε και το ενδιαφέρον των επιστημόνων και η απάντηση της επιστημονικής κοινότητας όταν το παραπάνω ερώτημα τέθηκε ως ερευνητικό ήταν μοναδική και ενιαία: η **γλώσσα**. Η γλωσσική ικανότητα, η οποία συνήθως θεωρείται δεδομένη, παρουσιάζει μια σειρά από ιδιότητες που είναι αξιοσημείωτες και εκπληκτικές. Χωρίς τη γλώσσα, δύσκολα θα μπορούσε να δημιουργηθεί ο ανθρώπινος κόσμος όπως είναι γνωστός. Η ανάπτυξη, η εξέλιξη, η τέχνη και η επιστήμη δεν θα υπήρχαν χωρίς τη γλώσσα. Περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο μεμονωμένο χαρακτηριστικό, λοιπόν, η γλώσσα είναι αυτό που ξεχωρίζει στους ανθρώπους (Trask, 2005, σ. 1).

Η γλώσσα είναι κάτι που κάνουν οι άνθρωποι στην καθημερινή τους ζωή και το μέσο που χρησιμοποιούν για να εκφράσουν, να δημιουργήσουν και να ερμηνεύσουν νοήματα και να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν κοινωνικές και διαπροσωπικές σχέσεις. Αυτή η προσέγγιση της γλώσσας θεωρεί τη γλώσσα όχι απλώς ένα σώμα γνώσης που πρέπει να μαθευτεί αλλά μια κοινωνική πρακτική στην οποία μπορεί κανείς να συμμετάσχει (Kramsch, 1993, p. 12).

Μπορεί να ειπωθεί πως η γλώσσα είναι εκείνη η ανθρώπινη δεξιότητα που συμβάλλει στην εύρυθμη επικοινωνία μεταξύ των ατόμων. Εκτός όμως από το τμήμα της επικοινωνίας, η γλώσσα καλύπτει και τον τρόπο με τον οποίο σκέφτονται οι άνθρωποι και συμβάλλει καθοριστικά στη νοηματοδότηση καθώς γίνεται αντιληπτό οτιδήποτε για το οποίο μπορεί να γίνει λόγος και να επικοινωνηθεί με τους συνδαιτημένους. Αυτά τα νοητά σύνορα του κόσμου που τίθενται σύμφωνα με τα όρια της γλώσσας είναι μια άποψη σχετικά με το πόσο επιδραστική είναι η γλώσσα στην ανθρώπινη υπόσταση (Davidson, 1997, σ. 15).

Κατά τον Αριστοτέλη η γλώσσα είναι ο ήχος που έχει ένα νόημα. Έχοντας περάσει χρόνια αναλύσεων και ερευνών γύρω από το ζήτημα αυτό, έχει προταθεί η διατήρηση της αρχής του Αριστοτέλη αλλά με αντεστραμμένη διατύπωση. Δηλαδή, η γλώσσα είναι το νόημα με ήχο. Ο πυρήνας της γλώσσας φαίνεται να είναι ένα σύστημα σκέψης με την εξωτερίκευση να αποτελεί μια δευτερεύουσα διαδικασία (Chomsky, 2011, σ. 263).

Η σημασία της γλώσσας μπορεί να γίνει αντιληπτή με την απώλεια που προκαλείται όταν χάνεται η ίδια η γλώσσα. Με την απώλεια μιας γλώσσας σβήνουν ολόκληρα στοιχεία ενός πολιτισμού, αν όχι ο ίδιος ο πολιτισμός ολοκληρωτικά. Αυτός είναι και ο λόγος που οι φυσικοί ομιλητές μιας γλώσσας που σβήνει μάχονται για να την κρατήσουν στη ζωή, γιατί με τον τρόπο αυτό παλεύουν για τη διατήρηση της ίδιας τους της ταυτότητας. Ακόμη και να διατηρηθούν οι παραδόσεις και οι αξίες, τίποτα δεν είναι ίδιο όταν εκφράζονται μέσα από ένα εργαλείο που δε δημιουργήθηκε για να επικοινωνήσει αυτές τις συγκεκριμένες ιδέες (Fishman, 1996, p. 80).

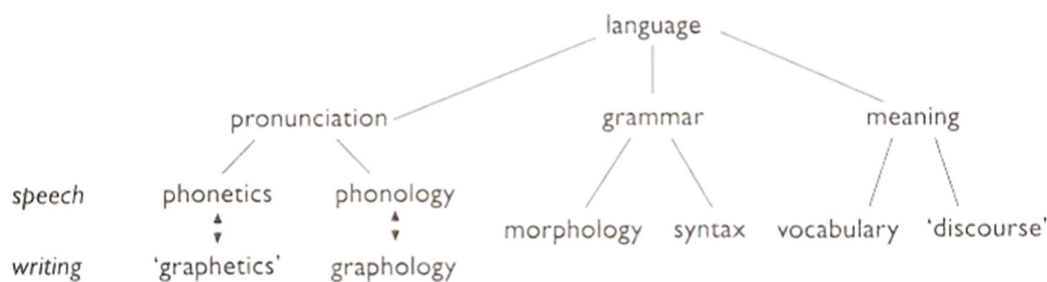
Σύμφωνα με τις ερευνήτριες Gojkon-Rajić και Prtljaga (2013, σ. 813) η εκμάθηση ξένων γλωσσών, συνοδευόμενη από εξοικείωση με τα αντίστοιχα έθνη και τους αντίστοιχους πολιτισμούς κάνει τους ανθρώπους πιο δεκτικούς στις νέες εμπειρίες και πιο ανεκτικούς στη διαφορετικότητα. Παράλληλα, γίνονται πιο πρόθυμοι να αποδεχτούν τόσο την πολυπολιτισμικότητα όσο και τη διαπολιτισμικότητα που παρατηρείται στις σύγχρονες κοινωνίες. Αυτό επιβεβαιώνει, επίσης, την ανάγκη εκμάθησης και εξοικείωσης με τις ξένες γλώσσες ήδη από τη μικρή ηλικία, δημιουργώντας έτσι μια πιο ανοιχτή και ανεκτική κοινωνία.

2. 1. 2 Η δομή της γλώσσας

Στην προσπάθεια ανάλυσης της έννοιας της γλώσσας αξίζει να γίνει μια αναφορά στα χαρακτηριστικά αυτής. Η βιβλιογραφική προσέγγιση ποικίλει στους τρόπους που θα μπορούσε να αναπτυχθεί το ζήτημα αυτό με διάφορες τμηματοποιήσεις της γλώσσας. Στο παρόν κείμενο, ωστόσο, δεν έχει τεθεί ο σκοπός της μελέτης της γλώσσας με την πιο

αυστηρή προσέγγιση της γλωσσολογίας. Επιχειρείται μια επιδερμική προσέγγιση των πιο βασικών χαρακτηριστικών που έχουν οι γλώσσες.

Αρχικά, πρέπει να προσδιοριστεί ότι η γλώσσα χωρίζεται στην ομιλία και στη γραφή. Η γλώσσα αποτελώντας το κυριότερο μέσο της ρητής ανθρώπινης επικοινωνίας, χωρίζεται σε τρία κύρια συστατικά ή επίπεδα δομής: **την άρθρωση, τη γραμματική και το νόημα** (Crystal, 1987, σ. 15). Κάθε μια από τις κατηγορίες αυτές αφορά είτε το γραπτό είτε το προφορικό μέρος ενός λόγου.

Εικόνα 1: Τα επίπεδα της γλώσσας, Πηγή: (Crystal, 1987, σ. 15)

Η άρθρωση είναι μια πολύ ευρεία έννοια που σχετίζεται με τον τρόπο που δομείται η γλώσσα. Οι δύο βασικές πτυχές της άρθρωσης είναι η *φωνητική* και η *φωνολογία*. Η *φωνητική* είναι ο τρόπος με τον οποίο σχηματίζουμε, μεταδίδουμε και αντιλαμβανόμαστε τους ήχους. Ουσιαστικά είναι ο τομέας που σχετίζεται με τις ιδιότητες της ανθρώπινης παραγωγής ήχου. Η *φωνολογία* είναι κυρίως η μελέτη του ηχητικού συστήματος μιας συγκεκριμένης γλώσσας, όπως για παράδειγμα τα αγγλικά ή τα γαλλικά. Από το μεγάλο εύρος των ήχων που δύναται να παράγει ο άνθρωπος, στην πραγματικότητα εκπαιδεύεται μόνο για ένα μικρό σύνολο ήχων. Για παράδειγμα, οι ομιλητές της αγγλικής γλώσσας οδηγούνται στο σημείο να παράγουν μόνο σαράντα ειδικές και διακριτές μονάδες ήχου ή φωνήματα. Η φωνητική μελετά, συνεπώς, την προφορά σε γενική βάση ενώ η φωνολογία εστιάζει στην προφορά κάθε γλώσσας μεμονωμένα. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να τεθούν οι κανόνες κάθε γλώσσας αλλά και να εξεταστούν οι ομοιότητες και οι διαφορές μεταξύ των γλωσσών (Crystal, 1987, σσ. 15, 16).

Η γραμματική είναι ένα από τα βασικά στοιχεία της γλώσσας που θεωρείται το ενδιάμεσο στοιχείο των ήχων και των νοημάτων που τα γεφυρώνει και προσφέρει τις οργανωτικές

δομές της γλώσσας. Η γραμματική κάθε γλώσσας μπορεί να χωριστεί σε διάφορες κατηγορίες με στόχο να αναλυθεί και να εξεταστεί. Ο Crystal (1987, σ. 17) ακολουθεί μια διάκριση ανάμεσα στη *μορφολογία* και τη *σύνταξη*. Η *μορφολογία* είναι η μελέτη της δομής των λέξεων, δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο σχηματίζονται, συνδέονται, τυποποιούνται, προέρχονται, κ.ά. Περιλαμβάνει τις οικογένειες λέξεων, τα προθέματα, τα επιθήματα και οτιδήποτε άλλο συμβάλλει στο σχηματισμό λέξεων. Για παράδειγμα, μια οικογένεια λέξεων είναι οτιδήποτε σχετίζεται με το θέμα γων- και ουσιαστικά είναι οι λέξεις γωνία, γωνιάζω, τρίγωνο, κ.ά. Η *σύνταξη* είναι η μελέτη του τρόπου με τον οποίο οι λέξεις λειτουργούν σε ακολουθίες για να σχηματίσουν μεγαλύτερες γλωσσικές μονάδες όπως οι φράσεις, οι προτάσεις, οι παράγραφοι και τα κείμενα. Για τους περισσότερους γλωσσολόγους, η σύνταξη είναι στην πραγματικότητα η μελέτη της δομής των προτάσεων, ωστόσο αποτελεί δομικό στοιχείο του λόγου και ως εκ τούτου μπορεί να εμφανιστεί και στα στοιχεία αυτού.

Τέλος, το νόημα ή η σημασιολογία είναι η τελευταία πτυχή που εμφανίζεται σχετικά με τη δομή της γλώσσας. Το νόημα μπορεί να αποδοθεί μέσα από τη *λέξη* και την *εκφορά λόγου*. Η λέξη είναι η μικρότερη κατηγορία σύνθεσης για απόδοση νοήματος και συχνά αρκεί για μεταφέρει ένα ολόκληρο νόημα. Για παράδειγμα το «ναι» και το «όχι» αρκούν ως απάντηση σε μια ερώτηση που ο πομπός επιθυμεί να λάβει την πρόθεση του δέκτη. Ωστόσο, το εύρος της μεμονωμένης λέξης είναι περιορισμένο οδηγώντας σχεδόν αυτόματα στην αναζήτηση των λοιπών λέξεων που συνθέτουν έναν λόγο. Τότε πλέον γίνεται μελέτη του νοηματικού συνόλου του λόγου και στόχο αποτελεί η αναζήτηση της σημασίας σε όλη την έκταση του προφορικού ή του γραπτού λόγου ενός ατόμου (Crystal, 1987, σ. 18).

2. 2 Πολιτισμός

Έχοντας αναλύσει το ζήτημα της γλώσσας τόσο ως προς τα χαρακτηριστικά της όσο και ως φαινόμενο επιχειρείται η σύνδεση του σημαντικού αυτού εργαλείου με τον ίδιο τον άνθρωπο και την ταυτότητά του. Προκειμένου να εξεταστεί η έννοια της ταυτότητας με

τη χροιά της εθνικότητας και της κοινωνικής τοποθέτησης κρίνεται ορθό να αποδοθεί αρχικά το νόημα του πολιτισμού. Ο πολιτισμός θεωρείται όλο το πλαίσιο που χαρακτηρίζει και επηρεάζει τη διαμόρφωση της ταυτότητας. Η ανάλυση της ίδιας της ταυτότητας οδηγεί σχεδόν αυτόματα στην εξέταση των στρεβλώσεων που δημιουργούνται κατά την εδραίωση της. Ευτυχώς έχουν εντοπιστεί τα μέσα που μπορούν να επιστρατευθούν για την έγκαιρη και επιτυχημένη αντιμετώπιση αυτών των αποκλίσεων. Άλλωστε, μια δευτερογενής αναζήτηση στόχο δεν έχει τη στείρα καταγραφή των θεωρητικών διατυπώσεων αλλά τη δυναμική ανάπτυξη ενός θέματος μέσα από όσα έχουν κατακτηθεί στο χρονολόγιο της επιστήμης και έχουν συμβάλλει στην ποιότητα και το περιεχόμενο των διαδικασιών καθώς και την εξέλιξη των ατόμων. Όλα τα παραπάνω τίθενται ως περιεχόμενο του παρόντος κεφαλαίου και αναλύονται σταδιακά προκειμένου να προκύψει αβίαστα η γνώση και η σύνδεση μεταξύ των δύο κεντρικών εννοιών, της γλώσσας και της ταυτότητας.

Η σαφής και μοναδική απόδοση του όρου του πολιτισμού είναι από δύσκολη έως αδύνατη. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως ο πολιτισμός περιλαμβάνει ένα πλήθος παραγόντων που εντάσσονται στο εννοιολογικό του πλαίσιο. Μια απόπειρα απόδοσης του όρου είναι πως πρόκειται για όλες τις αξίες και τα υλικά σημεία που έχουν δημιουργηθεί από μια γενιά, εδραιώθηκαν και αποτέλεσαν κληρονομιά για την επόμενη με στόχο να συνεχίσουν να μεταδίδονται στους απογόνους. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται τόσο μέσα σε μια γενιά όσο και μεταξύ αυτών μια κοινή αφετηρία πρόσληψης και αντίληψης των καταστάσεων και των βιωμάτων. Αυτή η αφετηρία οδηγεί στο πέρασμα του χρόνου στη δόμηση μιας προόδου που χαρακτηρίζει κάθε άτομο μοναδικά αλλά και το σύνολο της κοινωνίας και της οικονομίας (Μπιτσάνη, 2004, σ. 29).

Για να γίνει κατανοητή η σχέση μεταξύ γλώσσας και ταυτότητας, είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη ο πολιτισμός ως ουσιαστικός παράγοντας στη σχέση μεταξύ των δύο. Σύμφωνα με τον Grosjean (1982, p. 157) οι ανθρωπολόγοι συμφωνούν συνήθως ότι ο πολιτισμός αποτελείται από πολλά στοιχεία, όπως οι συνήθειες, τα έθιμα, οι κοινωνικές συμβάσεις, τα κειμήλια, τα συναισθήματα κ.ά. Υπό αυτό το πρίσμα ορίζεται ο πολιτισμός ως «ο τρόπος ζωής ενός λαού ή μιας κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων συμπεριφοράς, της διαχείρισης της οικονομίας, των κοινωνικών και πολιτικών συστημάτων, της γλώσσας του, των θρησκειών, του νομικού πλαισίου κ.ο.κ. Ο ίδιος ερευνητής αναφέρει πως ο πολιτισμός μεταδίδεται κοινωνικά σε μεγάλο βαθμό από τη

γλώσσα. Ουσιαστικά η ύπαρξη του πολιτισμού εξαρτάται άμεσα από τη γλώσσα αφού χωρίς αυτήν δε θα ήταν δυνατή η μετάδοσή του, ζήτημα καθοριστικής σημασίας για τη βιωσιμότητά του.

Αξίζει να αναφερθεί πως η λέξη πολιτισμός αποδίδεται στα αγγλικά ως «culture». Η ελληνική απόδοση περιλαμβάνει και τον όρο κουλτούρα με αποτέλεσμα να χρησιμοποιούνται οι όροι συχνά ως ταυτόσημοι (Σταφυλίδης, 2018, σ. 200).

Η κουλτούρα αναφέρεται, λοιπόν, και ως η συσσωρευμένη γνώση πάσης φύσεως, οι εμπειρίες, τα βιώματα, η ιεράρχηση, η θρησκεία, οι κοινωνικοί ρόλοι, οι συνήθειες καθώς και τα υλικά ή άυλα στοιχεία που κληρονομούνται από γενιά σε γενιά (Li & Karakowsky, 2001, σ. 501). Θα μπορούσε, επίσης, να χαρακτηριστεί όχι μόνο ως η συμπεριφορά αλλά ως η γνώση που αφενός ενεργητικά δομεί τη συμπεριφορά και αφετέρου παθητικά την ερμηνεύει (Spradley & McCurdy, 1977, σ. 4).

Ένας από τους πιο διάσημους ερευνητές σχετικά με τη γλώσσα και την επικοινωνία, ο Hall (1959, σ. 186), αναφέρει πως ο πολιτισμός είναι επικοινωνία. Ο ερευνητής προβαίνει στη διαπίστωση πως η επικοινωνία και η κουλτούρα είναι έννοιες «ίσες», υπό την έννοια όχι πως είναι και ίδιες αλλά υπό την έννοια πως αποτελούν τα δύο σκέλη της εξίσωσης. Χαρακτηρίζει αυτές τις δύο συνιστώσες, παραφράζοντας τον Theodosius Dobzhansky, ως μία διαδικασία όπου το έμψυχο υλικό αλληλοεπιδρά συνεχώς με τον εαυτό του. Συγκεκριμένα, αναφέρεται πως τελικά αυτό που προκύπτει δεν είναι ούτε προκαθορισμένο ούτε τυχαίο. Ο ίδιος ο Hall παραδέχτηκε με τον τρόπο του πως μέρος της δουλειάς του είχε επηρεαστεί από τον Φραντς Ούρι Μποάζ καθώς και ο ίδιος είχε αναφέρει πως η επικοινωνία αποτελεί το πιο ζωτικό τμήμα της κουλτούρας (Rogers, Hart, & Yoshitaka, 2002, p. 8).

Μια από τις πτυχές του πολιτισμού σχετίζεται με την κοινωνική διάσταση. Ο πολιτισμός θεωρείται η μεταβλητή που δημιουργεί την κοινωνική συνοχή. Το σημείο αυτό αποτελεί τις απαρχές της κοινωνικής ταυτότητας, προσδίδοντας τρεις βασικούς άξονες στην κοινωνία: α) την αναγνώριση, β) την ένταξη και γ) τη συμμετοχή. Ο πολιτισμός και τα ιδιαίτερα στοιχεία που σχετίζονται με αυτόν είναι ο τρόπος με τον οποίο τα μέλη μιας κοινωνίας αναγνωρίζουν το ένα το άλλο και επιτυγχάνουν την ταυτόχρονη ένταξη σε ένα κοινό πλαίσιο. Μέσα σε αυτήν την κοινωνική ταυτότητα δημιουργείται το έδαφος για την καλλιέργεια της ατομικής ταυτότητας (Τσαούσης, 1983, σ. 117).

Από τα παραπάνω γίνεται διαυγές πως ο πολιτισμός συνδέεται άμεσα με την ταυτότητα σε τέτοιο βαθμό που ουσιαστικά την καθορίζει. Με την ολοκλήρωση της απόδοσης της έννοιας του πολιτισμού και την αναγνώριση της συσχέτισης που υπάρχει με την ταυτότητα μπορεί να ολοκληρωθεί αυτό το τμήμα του υποκεφαλαίου μέσα από την απόδοση της έννοιας της ταυτότητας, μιας από τις βασικές έννοιες της έρευνας.

2.3 Ταυτότητα

Στο σημείο αυτό αξίζει να γίνει μια απόπειρα ορισμού του όρου της ταυτότητας. Σε αρκετά σημεία μιας βιβλιογραφικής ανασκόπησης υπάρχουν τμήματα παράθεσης των ορισμών αλλά για τη συγκεκριμένη θεματική κρίνεται ακόμη πιο σημαντικό να προσδιοριστεί ο όρος της ταυτότητας καθώς χρησιμοποιείται ευρέως και συχνά με διαφορετικές έννοιες.

2.3.1 Κοινωνική ταυτότητα

Μέσα στην ιστορική εξέλιξη της έννοιας της ταυτότητας, υπάρχουν δύο κοινές, αλλά αντίθετες, προσεγγίσεις στα ερωτήματα του τι σημαίνει ταυτότητα και πώς η ίδια συγκροτείται (Koc, 2006, σ. 37). Σύμφωνα με την επικρατέστερη προσέγγιση, η ταυτότητα ορίζεται ως η συνεκτική αναγνώριση των γνωστών και κοινών παραγόντων ενός κοινωνικού συνόλου όπως το έθνος, η γλώσσα, η θρησκεία, η ιστορία, η γεωγραφική κτήση, τα πολιτιστικά στοιχεία και οτιδήποτε άλλο ανήκει σε ένα κοινό και γνώριμο πολιτισμό (Hall & Gay, 1996, σ. 2). Ακόμη και η βιβλιογραφία πάνω σε εθνικά ζητήματα υποστηρίζει πως η αποκλειστική χρήση μίας συγκεκριμένης γλώσσας αποτελεί πολιτική που αναδιαμορφώνει το εθνικό σκηνικό (Clots- Figueras & Masella, 2013, p. F333)

Όλα αυτά τα κοινά χαρακτηριστικά και η εξοικείωση με στοιχεία και συνήθειες υπερτονίζουν τη σημαντικότητα, την ομοιότητα και την ενότητα. Από την σκοπιά αυτή η πολιτισμική ταυτότητα είναι η κοινή κουλτούρα που δημιουργεί έναν *συνλογικό εαυτό* που γίνεται εμφανής στην πραγματική ζωή. Οι άνθρωποι, δηλαδή, υιοθετούν συμπεριφορές που είναι κοινές, αποδεκτές και άρρηκτα συνδεδεμένες με την ίδια τους τη φύση (Williams & Chrisman, 1994, σ. 394).

Η κριτική του Grossberg (1996, σ. 92) πάνω σε αυτήν την προσέγγιση εστιάζει στο γεγονός πως η τόσο άμεση σύνδεση της πολιτιστικής ταυτότητας με τον άνθρωπο ως μονάδα δημιουργεί την εντύπωση ότι πρόκειται για εγγενή στοιχεία της προσωπικότητας ενός ατόμου. Η άποψη αυτή προσδίδει τη χροιά της στατικότητας και της έλλειψης δυναμικής εξέλιξης του πολιτισμικού υπόβαθρου. Ο φυσικοκρατικός και στατικός αυτός σχηματισμός της πολιτισμικής ταυτότητας διατηρείται σταθερός στο χρόνο και αντιμετωπίζει το άτομο ολιστικά και δεδομένα.

Από την άλλη πλευρά, η πιο εναλλακτική προσέγγιση, οριοθετεί την ταυτότητα ως μια διαδικασία που δεν ολοκληρώνεται ποτέ και επαφίεται στα ενδεχόμενα βιώματα και τις πιθανές εμπειρίες που μπορεί να βιώσει ένα άτομο στη διάρκεια της ζωής του αλλά και στον τρόπο που θα αποκωδικοποιήσει και θα εντάξει τα αντίστοιχα ερεθίσματα (Hall & Gay, 1996, σ. 3). Η ταυτότητα ασφαλώς και έχει μια αφετηρία και στηρίζεται στο παρελθόν τόσο του έθνους όσο και του ατόμου μεμονωμένα αλλά είναι δυναμική στο χρόνο και μεταβάλλεται με άξονα τις κοινωνικές, τις ιστορικές και τις πολιτισμικές εξελίξεις. Στη διαδικασία αυτή εντάσσονται και λοιπές πτυχές της καθημερινότητας όπως η τεχνολογική εξέλιξη και οι καινοτομίες που μπορούν να μεταβάλλουν συνήθειες και αντιλήψεις. Υπό το πρίσμα αυτό η ταυτότητα δεν είναι ένα χαρακτηριστικό που φέρει κανείς ως αυταπόδειξη του βιολογικού και κοινωνικού του υπόβαθρου αλλά αποτελεί μια ένδειξη της κατεύθυνσης από την οποία προέρχεται κάποιος αλλά και προς αυτήν στην οποία οδεύει. Πρόκειται για μια κονστρουκτιβιστική άποψη που δυνητικά περιλαμβάνει διαφορετικές και ποικίλες ταυτότητες ανάλογα με τη χρονική στιγμή και τις συνθήκες που η ταυτότητα μπαίνει στο μικροσκόπιο εξέτασης (Gergen, 2000, σ. 45).

Αξίζει να αναφερθεί πως η βιβλιογραφία για την έννοια της ταυτότητας είναι ήδη εκτεταμένη και φαίνεται να αυξάνεται εκθετικά. Είναι μεγάλο το πλήθος των ερευνητών που προσεγγίζουν την ταυτότητα ως μια κατάσταση που δεν αποτελεί ένα στατικό

χαρακτηριστικό ενός ανθρώπου αλλά μια ευέλικτη, δυναμική και διαδραστική «κατασκευή» που δεν εκφράζει μόνο τον εαυτό ενός ανθρώπου ως μονάδα αλλά και τη θέση του στο σύνολο (Joseph, 2004, p. 16).

2. 3. 2 Ατομική ταυτότητα

Σε επίπεδο ατομικό, ο Norton (2000, σ. 5) ορίζει την ταυτότητα ως τον τρόπο με τον οποίο ένα άτομο κατανοεί τη σχέση του με τον κόσμο. Αυτή η αντίληψη ενσωματώνει και τις διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα ώστε να κατασκευαστεί η σχέση αυτή και εξαρτώνται άμεσα από τον χρόνο και τον χώρο στον οποίο διεξάγεται ο επηρεασμός και η διαπραγμάτευση. Η διαδικασία αυτή δεν αφορά μόνο τη στιγμιαία τοποθέτηση του εαυτού στον κόσμο αλλά και περιλαμβάνει και τις προοπτικές και τις δυνατότητες εξέλιξης του ατόμου στο μέλλον.

Έτσι, η μελέτη της ταυτότητας όπως ορίζεται ως «εικόνα του εαυτού» δεν είναι ασύνδετη με την εθνογλωσσολογία. Οι κύριοι τομείς της εθνογλωσσολογίας περιλαμβάνουν τη σχέση μεταξύ γλώσσας και πολιτισμού, επικοινωνιακές πρακτικές και γνωστικά μοντέλα γλώσσας και σκέψης. Ο εθνογλωσσολόγος προσπαθεί να περιγράψει και να κατανοήσει τον ρόλο της γλώσσας στη διαμόρφωση των τρόπων με τους οποίους τα μέλη μιας ομάδας σχετίζονται με τον κόσμο, ανά δύο ή με όλους τους άλλους. Με άλλα λόγια, οι ταυτότητες αποτελούνται από νοήματα και συγκεκριμένες διαμορφώσεις νοημάτων μπορούν να υλοποιηθούν λειτουργικά ως ρόλοι μέσω των επικοινωνιακών πρακτικών της κοινότητας (Riley, 2007, p. 95)

Γενικότερα, αξίζει να αναφερθεί ότι στη βιβλιογραφική ανασκόπηση εμφανίζεται διαρκώς η έννοια της πολιτικής ταυτότητας και εν γένει της πολιτικής ενώ ο ρόλος των γλωσσών στη διαμόρφωση τόσο της εθνικής όσο και της κοινωνικής ταυτότητας είναι κάτι που έχει μελετηθεί αρκετά ιδιαίτερα στη Νότια, Ανατολική και Νοτιοανατολική Ασία (Simpson, 2007, p. 1). Στην προαναφερθείσα μελέτη του Simpson εξετάστηκε επιπλέον και η σχέση ανάμεσα σε μείζονες και μειονοτικές γλώσσες. Επιπρόσθετα, ο Wigglesworth (2005, p. 102) υποστηρίζει ότι τις τελευταίες δεκαετίες υπήρξε μεγάλη

ενασχόληση σχετικά με τη σχέση μεταξύ γλώσσας και ταυτότητας και πως υπάρχει κάποια σύγκλιση στο ότι η γλώσσα αποτελεί «δείκτη» ή ακόμη και πεδίο έκφρασης της εθνικής ταυτότητας.

2. 3. 3 Γλώσσα και ταυτότητα

Η ταυτότητα, η γλώσσα καθώς και το πώς αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους ως δύο βάσεις των ανθρώπινων κοινωνιών είναι τόσο σημαντικά που ορισμένοι κοινωνιολόγοι πιστεύουν ότι τα έθνη είναι αποτέλεσμα παλαιών ταυτοτήτων. Αυτές οι ταυτότητες «κατασκευάζονται» από τη γλώσσα, τις παραδόσεις, τη θρησκεία, τους περιβαλλοντικούς και γεωγραφικούς παράγοντες αλλά και τους μύθους που έχει η κάθε κοινότητα (Castells, 1997, p. 42; Khatib & Ghamari, 2011).

Οι ίδιοι ερευνητές υποστηρίζουν επίσης ότι οι ομιλητές που παρουσιάζουν ισχυρή ταύτιση με την ομάδα είναι πιθανό να θεωρούν τη γλώσσα σημαντικό σύμβολο ταυτότητας και αυτή η ταύτιση μπορεί να μεταφραστεί σε συχνότερη χρήση της ίδιας της γλώσσας.

Η Pavlenko (2003, p. 327) εστιάζει στη σχέση μεταξύ των εθνικών ταυτοτήτων και των πολιτικών και πρακτικών της ξενόγλωσσης εκπαίδευσης. Υποστηρίζεται ότι οι αλλαγές στις εικόνες εθνικής ταυτότητας και στις κοινωνικοπολιτικές δεσμεύσεις έχουν επιπτώσεις στις πολιτικές και τις πρακτικές ξενόγλωσσης εκπαίδευσης. Λαμβάνοντας υπόψη την ανάπτυξη των διεθνών σχέσεων μιας κοινωνίας με άλλα έθνη και το εκτεταμένο ενδιαφέρον για τη σημερινή αναπτυσσόμενη τεχνολογία και επιστήμη σε όλο τον κόσμο, η εκμάθηση της αγγλικής ως διεθνούς γλώσσας έχει βρει μεγαλύτερη άνοδο σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια.

Σε πιο ειδική εξέταση που σχετίζει τη γλωσσική εκπαίδευση και την ταυτότητα γίνεται εμφανές πως οι μαθητές αναγνωρίζουν, εξοικειώνονται και υιοθετούν πτυχές της κουλτούρας. Οι μαθητές διαπραγματεύονται και συν-κατασκευάζουν τις απόψεις τους για τον εαυτό τους και τον κόσμο μέσα από όσα έχουν βιώσει ενδοσχολικά αλλά και εκτός σχολικού πλαισίου. Το περιβάλλον της γλωσσικής εκπαίδευσης ενδείκνυται για τη διάδραση, την επικοινωνία και την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών μέσα από πλήθος δραστηριοτήτων. Οι δραστηριότητες αυτές είναι συχνά τόσο εμποτισμένες με τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, που η καλλιέργεια ταυτότητας, η μετάδοση αξιών και η υιοθέτηση συνηθειών επέρχεται αβίαστα. Γίνεται εμφανής η φύση των κοινών χαρακτηριστικών της ταυτότητας μέσα από την κατανόηση πως η καλλιέργεια των

στοιχείων αυτών λαμβάνει χώρα σε περιβάλλον αλληλεπίδρασης και συνύπαρξης. Συνεπώς, η τοποθέτηση του καθένα στον κόσμο θα έχει χαρακτηριστικές ομοιότητες με την αντίστοιχη τοποθέτηση των άλλων στον κόσμο μετατρέποντας αυτές τις ταυτόσημες προσλήψεις ως συλλογική ταυτότητα και πολιτισμό (Hawkins, 2005, σ. 62).

Η σχέση μεταξύ ταυτότητας και εκμάθησης ξένης γλώσσας αποτελεί σημείο ενδιαφέροντος για τους ερευνητές σε τομείς όπως η απόκτηση δεύτερης γλώσσας (Second Language Acquisition), η ξενόγλωσση εκπαίδευση, η κοινωνιογλωσσολογία, η εφαρμοσμένη γλωσσολογία και εν γένει άλλα πεδία που ασχολούνται με τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις της γλώσσας αλλά και ζητήματα εθνικής ταυτότητας. Ο McCool (2009, p. 6) αναφέρει ότι στα πλαίσια της ταυτότητας όλοι έρχονται αντιμέτωποι με την ανάπτυξη της αίσθησης του εαυτού κατά την εφηβεία.

Από την σκοπιά της ταυτότητας στην δεύτερη ξένη γλώσσα έχει διατυπωθεί ότι υπάρχει μια δυναμική επίδραση σε σχέση με το πόσο η πρώτη επηρεάζεται από τη δεύτερη. Η ταυτότητα μπορεί να είναι μετασχηματιστική και μεταμορφωτική, να κατασκευάζεται, να διατηρείται και να διαπραγματεύεται σε σημαντικό βαθμό μέσω της γλώσσας και του λόγου σε δεδομένα ιστορικά, κοινωνικοπολιτισμικά και πολιτικά πλαίσια. Με άλλα λόγια οι συνθήκες επαφής με τη γλώσσα μπορούν να επηρεάσουν τον τρόπο με τον οποίο η γλώσσα αυτή θα επιδράσει στην καλλιέργεια ταυτότητας (Varghese, Morgan, Johnston, & Johnson, 2005, σ. 23).

Η εκμάθηση ξένης γλώσσας μπορεί να λάβει χώρα και εκτός συνόρων, θέτοντας ως προβληματισμό τις διαφοροποιήσεις που μπορεί να υπάρχουν μεταξύ του να μαθαίνει κάποιος ξένη γλώσσα στη χώρα τού και κατά πόσο επηρεάζει αυτό την ταυτότητά του και τού να μαθαίνει κάποιος ξένη γλώσσα στη χώρα όπου αυτή είναι επίσημη. Στην περίπτωση αυτή ο βαθμός επίδρασης της ξένης γλώσσας στην προσωπική ταυτότητα επηρεάζεται από πλήθος παραγόντων όπως την επιλογή του ατόμου να μιλάει ή να σκέφτεται στην τοπική ή τη μητρική του γλώσσα, να εντάσσεται μόνο σε κοινότητες ομοεθνών ή να κοινωνικοποιείται και με ντόπιους, να υιοθετεί τα τοπικά έθιμα και τις συνήθειες, κ.ά. Εκ των πραγμάτων, ωστόσο, η χρήση ξένης γλώσσας δημιουργεί ασύμμετρες συνδέσεις σε σχέση με τη χρήση της μητρικής. Η μητρική θα είναι πάντα αυτή που κατακτήθηκε και η δεύτερη αυτή που είναι επίκτητη (Gao, Li, & Li, 2002, σ. 104) (Maalouf, 2003, p. 140).

Βέβαια, θα αποτελούσε παράλειψη να μην αναφερθεί το γεγονός πως η ξένη γλώσσα και η ταυτότητα είναι συνυφασμένες και στην περίπτωση που ο εκπαιδευόμενος προσπαθεί να μάθει την ξένη γλώσσα προκειμένου να έρθει σε επαφή με την κληρονομιά του (Leerman, 2015, p. 100), δηλαδή να μιλήσει με μέλη της οικογένειας που δεν μιλούν την ίδια γλώσσα ή να μπορέσει να διαβάσει έγγραφα από τη συγκεκριμένη γλώσσα. Με άλλα λόγια, υπάρχει μία απόπειρα επανάκτησης της ταυτότητας μέσα από την εκμάθηση της ξένης γλώσσας. Συγκεκριμένα για το ζήτημα της ταυτότητας κατά την ξενόγλωσση διδασκαλία αναφέρεται η πρακτική ενσωμάτωσης διεπιστημονικών προσεγγίσεων και πλαισίων με σκοπό την εξέταση της περιπλοκότητας της ταυτότητας του εκπαιδευόμενου (Gong, Lai, & Gao, 2020, p. 7).

Όπως γίνεται εμφανές η γλώσσα, η ξένη γλώσσα και η ταυτότητα σχετίζονται ενώ παράλληλα έχουν προσελκύσει το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών. Η σκοπιά καθώς και τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και αποτέλεσαν τον λόγο επιλογής της εκτέλεσης συστηματικής βιβλιογραφικής έρευνας. Στο παρόν σημείο, λοιπόν, μπαίνει μια άνω τελεία όσον αφορά την επιδερμική εξέταση όσων έχουν διατυπωθεί βιβλιογραφικά και η σκυτάλη περνάει στο επόμενο μέρος της εργασίας που είναι πλέον η συστηματική ανάλυση όσων έχουν εντοπιστεί σχετικά με τη γλώσσα και την ταυτότητα στην βιβλιογραφία της τελευταίας δεκαετίας.

3ο Κεφάλαιο: Μεθοδολογία έρευνας

Έχοντας κάνει λόγο πάνω στα θεωρητικά υπόβαθρα που πλαισιώνουν την παρούσα έρευνα, κρίνεται σκόπιμο πριν από την παρουσίαση των αποτελεσμάτων να γίνει στο παρόν κεφάλαιο λόγος για την ερευνητική μεθοδολογία που ακολουθήθηκε. Πιο αναλυτικά, αρχικά θα υπάρξει μια εννοιολογική προσέγγιση τής συστηματικής ανασκόπησης όπου θα αναλυθούν τα χαρακτηριστικά της, ενώ στη συνέχεια θα υπάρξει η αιτιολόγηση της επιλογής του εν λόγω ερευνητικού εργαλείου.

3. 1 Εννοιολογική προσέγγιση συστηματικής ανασκόπησης

Η συστηματική ανασκόπηση αποτελεί έναν τύπο εκτεταμένης βιβλιογραφικής ανασκόπησης που αποσκοπεί στη συλλογή δευτερογενών δεδομένων με σκοπό την ανάκτηση, σύνθεση και τελικά εκτίμηση και επαλήθευσή τους (Møller & Myles, 2016, p. 428).

Η συστηματική ανασκόπηση ξεκίνησε ως μεθοδολογία από την επιστήμη της ιατρικής και μάλιστα από τις κλινικές μελέτες για το σκορβούτο, το 1753 από τον Τζέιμς Λιντ (Poklepovic Pericic & Tanverr, 2019). Ωστόσο, την δεκαετία του 1970 ξεκίνησε η έντονη ενίσχυση αυτής της μεθοδολογίας έρευνας και το 1972 ο Άρτσι Κόχραν (1909-1988) εξέδωσε ένα βιβλίο που αποτέλεσε σταθμό στη συστηματική ανασκόπηση και την έφερε στο προσκήνιο και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα (Chalmers, Hedges, & Cooper, 2002, p. 28).

Η συστηματική ανασκόπηση καλείται να απαντήσει σε ένα αυστηρά οριοθετημένο ερώτημα με τρόπο ρητό και κατανοητό μέσα από την εκτίμηση πλήθους δευτερογενών πηγών. Ουσιαστικά, συγκεντρώνονται μελέτες οι οποίες παραμένουν εντός δείγματος ή αποκλείονται βάση κάποιων κριτηρίων που τίθενται. Η αξία και η αξιοπιστία μιας συστηματικής ανασκόπησης εξαρτάται από τη σημασία της ερώτησης, την ποιότητα των αρχικών μελετών, τις προσπάθειες που καταβάλλονται για την ελαχιστοποίηση της προκατάληψης και την τελική εφαρμογή (Yuan & Hunt, 2009, σ. 1087).

Ενώ έχει πολλά από τα χαρακτηριστικά μιας βιβλιογραφικής ανασκόπησης, τηρώντας τη γενική αρχή της συγκέντρωσης της γνώσης από ένα πεδίο της βιβλιογραφίας, μια συστηματική ανασκόπηση διαφέρει στο ότι προσπαθεί να βρει όλα τα στοιχεία που σχετίζονται με ένα ερευνητικό ερώτημα και να επικεντρωθεί σε έρευνες που αναφέρουν δεδομένα και όχι θεωρητικές προσεγγίσεις εννοιών (Aromataris & Pearson, 2014, p. 54).

Η δε έννοια της συστηματικής ανασκόπησης συχνά εμφανίζεται να εμπλέκεται ή και να εμπεριέχει -αναλόγως τον τύπο της συστηματικής ανασκόπησης- το ερευνητικό εργαλείο της μετα- ανάλυσης.

Ναι μεν η αξία μιας συστηματικής ανασκόπησης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ποσότητα, την ποιότητα και την ετερογένεια των μελετών που περιλαμβάνονται, ωστόσο μια ορθή πρακτική μετα- ανάλυσης είναι εξίσου σημαντική. Τα βασικά στοιχεία για την αύξηση των πιθανοτήτων αποδοχής περιλαμβάνουν μια σαφή και λεπτομερή μεθοδολογία, με έμφαση στη γενίκευση και την αναπαραγωγικότητα. Η χρήση της λίστας ελέγχου Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta- Analyses (PRISMA) βοηθάει να συμπεριληφθούν όλα τα βασικά στοιχεία. Μία συνεπής συστηματική ανασκόπηση περιλαμβάνει, επίσης, περιεκτική και κριτική συζήτηση των αποτελεσμάτων, συμπεριλαμβανομένων των πλεονεκτημάτων και των περιορισμών, όπως η αξιολόγηση της μεροληψίας, η ετερογένεια και οι χρησιμοποιημένοι ορισμοί και κατηγοριοποιήσεις. Ιδανικά, υπογραμμίζεται η σημασία της μελέτης, λαμβάνοντας υπόψη τη χρησιμότητα και την ανάγκη για μελλοντική έρευνα.

Συνήθως στις συστηματικές ανασκοπήσεις υπάρχει ομάδα συγγραφέων, ανάμεσα στους οποίους πρέπει να υπάρχει ένα άτομο με εμπειρία στην συστηματική ανασκόπηση, ένα άτομο με εμπειρία στη στατιστική και ένα άτομο που να γνωρίζει το περιεχόμενο του εξεταζόμενου ζητήματος (Higgins, et al., 2019, p. 17).

Στη συστηματική ανασκόπηση χρησιμοποιείται μια αυστηρά καθορισμένη και διαφανής προσέγγιση για τη σύνθεση της έρευνας -πρωτόκολλο της ανασκόπησης- με σκοπό την αξιολόγηση και, όπου είναι δυνατόν, την ελαχιστοποίηση της προκατάληψης (bias) στα ευρήματα. Ενώ πολλές συστηματικές ανασκοπήσεις χρησιμοποιούν την ποσοτική μετα- ανάλυση των διαθέσιμων δεδομένων, υπάρχουν επίσης και οι ποιοτικοί έλεγχοι (Bearman & Dawson, 2013, p. 253).

Υπάρχουν περισσότεροι από 30 διαφορετικοί τύποι συστηματικών ανασκοπήσεων και δεν υπάρχει πάντα ταύτιση απόψεων στα όρια και στις διακρίσεις μεταξύ των προσεγγίσεων αυτών (Grant & Booth, 2009). Ανάμεσα σε αυτά τα είδη βρίσκεται η ταχεία ανασκόπηση, η μετα- ανάλυση, όπως επίσης και η μικτή προσέγγιση (Grant & Booth, 2009).

3. 1. 1 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της συστηματικής ανασκόπησης

Στο παρόν σημείο κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της συστηματικής ανασκόπησης. Ανάμεσα στα **πλεονεκτήματα** αναφέρεται, αρχικά, το γεγονός πως αυτού του είδους η έρευνα ελαχιστοποιεί την μεροληψία ή μονομέρεια μέσα από την εξέταση όλων των διαθέσιμων πηγών και την εκτίμηση της κάθε πηγής για μεροληψία (Yarborough, 2021, p. 1). Επιπλέον, μέσω της διαφάνειας που εξασφαλίζει μπορεί να αποτελέσει εύκολα αντικείμενο μελέτης και επαλήθευσης από άλλους ερευνητές. Παράλληλα, τείνουν να είναι ενδεδειγμένες και εξαντλητικές ενώ μέσα από την διαύγεια της μεθοδολογίας τους ενδείκνυνται για αναπαραγωγή συμπεράσματα και για επικαιροποίηση (Winter, de Vos, Van Middelkoop, Rathleff, & Weir, 2021, p. 520).

Ωστόσο, σαφώς και δεν υπάρχει η τέλεια μεθοδολογική προσέγγιση καθώς όλες παρουσιάζουν και **αδύναμα σημεία**. Η συστηματική ανασκόπηση είναι μια διαδικασία που καθώς αποπειράται να εξαντλήσει τη βιβλιογραφία τείνει να είναι χρονοβόρα, ενώ παράλληλα, η σκοπιά που προσφέρουν είναι πολύ περιορισμένου εύρους, απαντώντας μόνο τα ερευνητικά ερωτήματα. Τέλος, ακόμη και αν οδηγήσει η ανασκόπηση αυτή σε πολύτιμα συμπεράσματα ενδεχομένως να υπάρχει μεγάλη αδυναμία στην εφαρμογή αυτών των νέων πληροφοριών (Yuan & Hunt, 2009, p. 1091).

3. 2 Ορισμός εννοιολογικής χαρτογράφησης

Η εννοιολογική χαρτογράφηση αποτελεί μία διαδικασία ανάλυσης και οπτικοποίησης ενός γνωστικού αντικειμένου. Το εύρος μιας μελέτης επιστημονικής χαρτογράφησης μπορεί να είναι ένας επιστημονικός κλάδος, ένα πεδίο έρευνας ή θεματικές περιοχές που αφορούν συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα, όπως συμβαίνει και στην παρούσα περίπτωση. Με άλλα λόγια, ο τρόπος (ή αλλιώς μονάδα) ανάλυσης στην εννοιολογική χαρτογράφηση είναι ένας τομέας επιστημονικής γνώσης που αντικατοπτρίζεται μέσω μιας συγκεντρωτικής συλλογής δευτερογενών συνεισφορών από μέλη μιας επιστημονικής κοινότητας ή ακριβέστερα συγκεκριμένων ειδικοτήτων. Το εύρος της έρευνας θα πρέπει να περικλείει κύρια στοιχεία που σχετίζονται με το εν λόγω ερευνητικό ερώτημα. Η δομή της χαρτογράφησης ενδέχεται να παρουσιάζει συνεχείς και πιθανώς ριζικές αλλαγές. Μια μελέτη επιστημονικής χαρτογράφησης αποτελείται συνήθως από πολλά στοιχεία, κυρίως ένα σύνολο βιβλιογραφίας, ένα πλήθος από επιστημονικομετρικά εργαλεία και εργαλεία οπτικοποίησης καθώς επίσης και δείκτες ώστε να καταστεί εφικτή η εξεύρεση σημαντικών μοτίβων, συσχετίσεων, στάσεων και θεωριών. Έτσι, καθοδηγείται η διαχείριση των δεδομένων με τρόπο επιστημονικό και με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων, όπως πληροφορίες, μοτίβα και δομές (Chen, 2017, p. 3).

Ένας εννοιολογικός χάρτης (mind map / concept map) μπορεί να παρέχει μία στρατηγική για την πλαισίωση ενός ερευνητικού έργου, να μειώσει τον όγκο των δεδομένων, να αναλύσει επαναλαμβανόμενα μοτίβα και διασυνδέσεις που προκύπτουν ως ευρήματα (Daley, 2004). Οι Novak και Gowin (1984, p. 14) ορίζουν την εννοιολογική χαρτογράφηση ως μία σχηματική κατασκευή που περιέχει έννοιες σε ένα δίκτυο δηλωτικών προτάσεων (“propositions”). Ουσιαστικά αυτό δείχνει πως οι έννοιες μεταξύ τους παρουσιάζουν σχέσεις, είτε θετικές είτε αρνητικές, αλλά εφόσον προκύψει η έννοια στο δίκτυο της χαρτογράφησης αναμφισβήτητα σημαίνει ότι υπάρχει σύνδεση. Αυτό ακριβώς αποτελούν και οι δηλωτικές προτάσεις, την παραδοχή ότι κάτι μπορεί να είναι ή αληθές ή ψευδές, όχι ταυτόχρονα και τα δύο. Αυτού του είδους η προσέγγιση επιτρέπει τη διαλεύκανση της βιβλιογραφίας ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που η βιβλιογραφία είναι άφθονη και πολύπλευρη.

3. 3 Αιτιολόγηση μεθοδολογίας

Τόσο η συστηματική ανασκόπηση όσο και η εννοιολογική απεικόνιση αποτελούν μεθόδους που αποτυπώνουν την υπάρχουσα βιβλιογραφία και κατηγοριοποιούν τα δεδομένα. Πιο συγκεκριμένα, αναλύεται η ποσότητα και η ποιότητα της βιβλιογραφίας ενώ η μέθοδος αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον προσδιορισμό της ανάγκης για περαιτέρω πρωτογενή ή δευτερογενή έρευνα (Turney, 2022).

Αξίζει να αναφερθεί πως η μεθοδολογική προσέγγιση της συστηματικής ανασκόπησης χρησιμοποιείται συχνά στα γνωστικά αντικείμενα της ιατρικής και της νοσηλευτικής. Ωστόσο, δεν περιορίζεται εκεί. Μια υψηλής ποιότητας συστηματική ανασκόπηση περιγράφεται ως εξαιρετικά αξιόπιστη πηγή πληροφοριών. Ο σκοπός μιας συστηματικής ανασκόπησης είναι να εξάγει μια αναλυτική και ενδελεχή «περίληψη» όλης της διαθέσιμης πρωτογενούς έρευνας ως απάντηση σε ένα ερευνητικό ερώτημα (Clarke, 2011, p. 64).

3. 4 Περιγραφή μεθοδολογίας έρευνας

Κατά τη διάρκεια μιας συστηματικής ανασκόπησης, το πρώτο στάδιο είναι η διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων (υποκεφάλαιο 1.2. της παρούσης). Στη συνέχεια, επιλέγεται η πηγή των δεδομένων. Στη συγκεκριμένη περίπτωση και για χάρη της πρόσβασης αλλά και της εξοικονόμησης χρόνου επελέγη η επιστημονική βάση δεδομένων ανοιχτής πρόσβασης Google Scholar καθώς και η επιστημονική βάση δεδομένων ανοιχτής πρόσβασης Emerald Insight. Στο σημείο αυτό τέθηκαν τα κριτήρια αποκλεισμού (έτος έκδοσης, λέξεις κλειδιά, είδος τεκμηρίου) ενώ έγινε εκκαθάριση από τις διπλότυπες καταχωρήσεις. Έπειτα, έγινε η εξαγωγή των δεδομένων βάση του στόχου που τέθηκε από τα ερευνητικά ερωτήματα. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε η συσσώρευση των δεδομένων και η σύνθεσή τους για την απάντηση των ερωτημάτων. Η

οπτικοποίηση βοήθησε στην απάντηση του τελευταίου ερευνητικού ερωτήματος αναφορικά με την εννοιολογική χαρτογράφηση. Δυστυχώς, η εκτίμηση του κινδύνου μεροληψίας δεν είναι απόλυτα εφικτή καθώς οι περιορισμοί της έρευνας σε χρόνο και εργατοώρες είναι απροσπέλαστοι (Uman, 2011, p. 58).

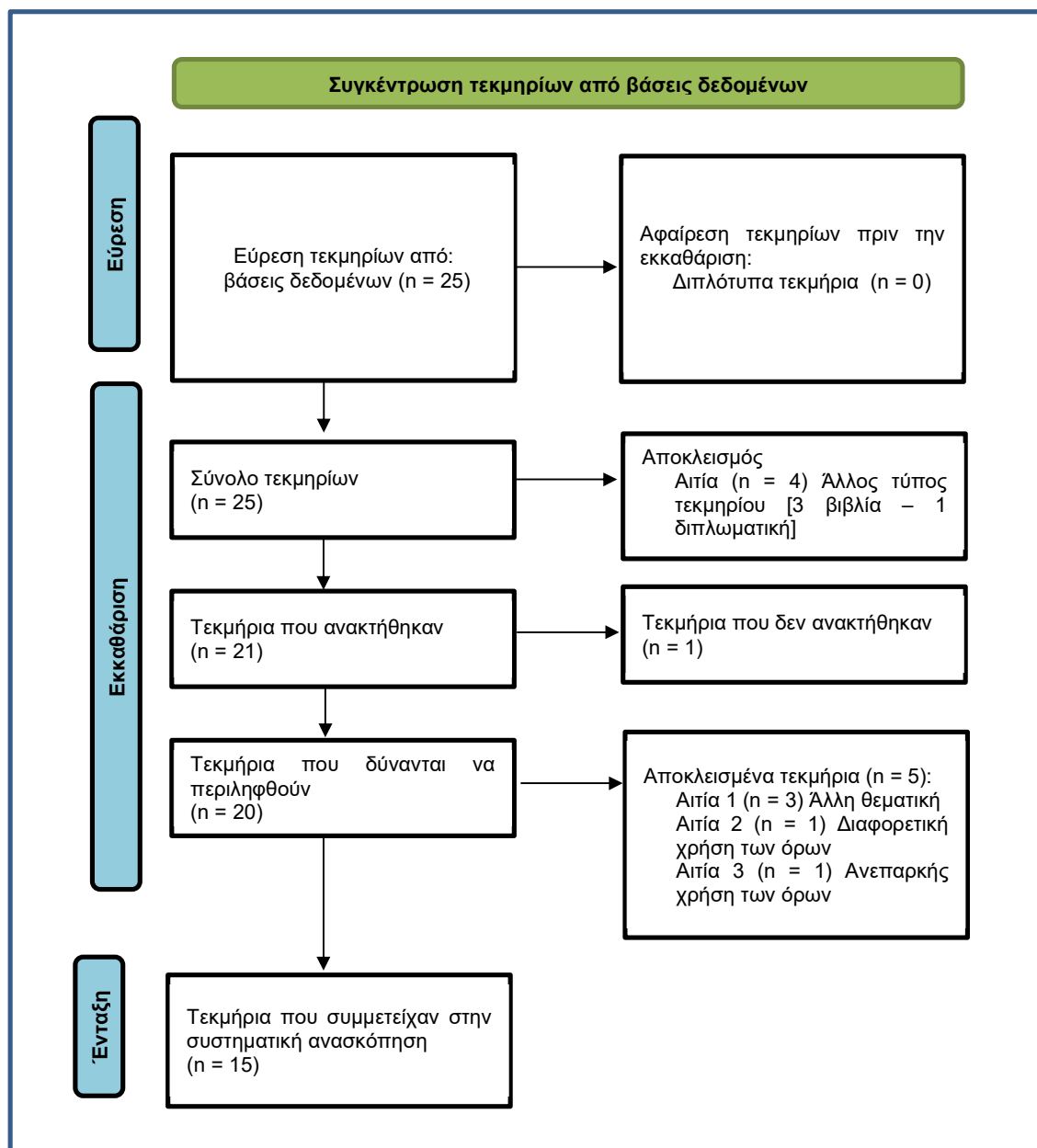
3. 4. 1 Διάγραμμα Ροής PRISMA

Για τη συστηματική ανασκόπηση θα χρησιμοποιηθεί το διάγραμμα ροής PRISMA. Το PRISMA αποτελεί μία εργασιακή ροή που δείχνει τον αριθμό των μελετών (πηγών) που αξιοποιήθηκαν τελικά για τη συστηματική ανασκόπηση. Προκύπτει από τα αρχικά των λέξεων Preferred Reporting Items for Systematic reviews and Meta-Analyzes. Ουσιαστικά κάνει λόγο για την επιλεξιμότητα των πηγών καθώς και για τα κριτήρια ένταξης και αποκλεισμού. Είναι ένα «εργαλείο» που μπορεί να λάβει υπόψη πληθώρα παραμέτρων όπως ο τίτλος, η περίληψη, η εισαγωγή, οι ερευνητικές μεθοδολογίες, τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα. Με άλλα λόγια, αυτό το διάγραμμα ροής προσαρμόζεται στις ανάγκες της κάθε έρευνας. Πολλές καινοτομίες στη διεξαγωγή συστηματικών ανασκοπήσεων έχουν συμβεί από τη δημοσίευση της δήλωσης PRISMA 2009. Για παράδειγμα, οι τεχνολογικές εξελίξεις επέτρεψαν τη χρήση της επεξεργασίας φυσικής γλώσσας και της μηχανικής μάθησης για τον εντοπισμό σχετικών αποδεικτικών δεδομένων ενώ έχουν προταθεί μέθοδοι για τη σύνθεση και την παρουσίαση ευρημάτων όταν η μετα- ανάλυση δεν είναι δυνατή ή κατάλληλη. Παράλληλα, έχουν αναπτυχθεί νέες μέθοδοι για την αξιολόγηση του κινδύνου μεροληψίας στα αποτελέσματα των μελετών που περιλαμβάνονται διότι ο κίνδυνος της μεροληψίας είναι ένα ζήτημα που επανέρχεται διαρκώς στην περίπτωση της συστηματικής ανασκόπησης (Moher, και συν., 2015, σ. 2).

Η ροή που περιγράφεται στο προαναφερθέν διάγραμμα χωρίζεται σε 4 στάδια. Το πρώτο στάδιο είναι ο προσδιορισμός των άρθρων για αναθεώρηση ενώ στη συνέχεια ακολουθεί ο πρώτος έλεγχος των άρθρων για αναθεώρηση. Έπειτα αποφασίζεται η δυνατότητα επιλογής για τις μελέτες και τέλος οριστικοποιείται η λίστα των έργων που θα ληφθεί υπόψη για τη συστηματική ανασκόπηση. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω υπάρχει

πλήθος παραμέτρων. Ανάμεσα σε αυτές τις παραμέτρους είναι το αν οι λέξεις- κλειδιά περιέχονται στον τίτλο, την περίληψη ή το σώμα του κειμένου.

Καθώς, λοιπόν, έχει καταστεί σαφής τόσο η μεθοδολογική προσέγγιση όσο και το θεωρητικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο έλαβε χώρα η εν λόγω μελέτη, προχωρώντας στο επόμενο κεφάλαιο θα υπάρξει η παρουσίαση των αποτελεσμάτων μέσα από τη χρήση αριθμητικών δεδομένων, όπου αυτό είναι εφικτό, όπως επίσης θα υπάρξει και η απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων που αποτέλεσαν δομικό άξονα πάνω στον οποίο υλοποιήθηκε η παρούσα έρευνα.

Εικόνα 2 Διάγραμμα ροής PRISMA

Έχοντας δει, λοιπόν, τον τρόπο με τον οποίο προέκυψαν τα δεδομένα, κρίνεται σκόπιμη η μετάβαση στο κεφάλαιο 4, όπου και θα γίνει η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, θα υπάρξει απόπειρα να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα μέσα από τα δεδομένα τόσο της δευτερογενούς έρευνας όσο και της συστηματικής ανασκόπησης.

4^ο Κεφάλαιο: Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας

Μετά από την επεξήγηση της ερευνητικής μεθοδολογίας, κρίνεται σκόπιμο να υπάρξει αναφορά στα δεδομένα που προέκυψαν από τα στάδια αλλά και τη σύνθεση και την ανάλυση με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων και την παραγωγή νέας -πιο στοχευμένης- γνώσης. Άλλωστε, αυτός είναι και ο σκοπός της συστηματικής ανασκόπησης, να καταστήσει τη βιβλιογραφία πιο σαφή και διαυγή αλλά και να αποπειραθεί να κατευθύνει σωστά μελλοντικές ερευνητικές προσπάθειες.

4.1 Ανάλυση και παρουσίαση των δεδομένων της έρευνας

Η αναζήτηση πραγματοποιήθηκε αρχικά στο Google Scholar, που είναι μία μηχανή αναζήτησης ανοιχτής πρόσβασης που εντοπίζει επιστημονικά άρθρα, έγγραφα και βιβλία σε παγκόσμιο επίπεδο. Μέσα από τη λειτουργία σύνθετης αναζήτησης προέκυψαν εν τέλει 9 αποτελέσματα. Ανάμεσα στα φίλτρα που τέθηκαν ήταν τα εξής:

1. Εύρος αναζήτησης: Δεκαετία 2011-2021
2. Μόνο επιστημονικά άρθρα (Όχι πρακτικά συνεδρίων, βιβλία, λοιπά έγγραφα ή ό, τι μπορεί να θεωρηθεί γκρίζα βιβλιογραφία)
3. Οι λέξεις να περιλαμβάνονται στον τίτλο του άρθρου και όχι οπουδήποτε στο κείμενο

Η εικόνα της σύνθετης αναζήτησης εμφανίζεται παρακάτω:

X
Σύνθετη αναζήτηση

Εύρεση άρθρων

με όλες τις λέξεις

language identity foreign

με την ακριβή φράση

με τουλάχιστον μία από τις λέξεις

χωρίς τις λέξεις

όπου εμφανίζονται οι λέξεις μου

☐ οπουδήποτε στο άρθρο
☒ στον τίτλο του άρθρου

Επιστροφή άρθρων που έχουν συγγραφεί από

π.χ. "PJ Hayes" ή McCarthy

Επιστροφή άρθρων που έχουν δημοσιευτεί σε

π.χ. Επιθεώρηση Οικονομικών Επιστημών ή Πολιτική Επιστήμη

Επιστροφή άρθρων με ημερομηνίες μεταξύ

2011

—

2021

π.χ. 1996

Εικόνα 3 Αποτύπωμα οθόνης κατά την αναζήτηση στη βάση δεδομένων Google Scholar

29

Από την αναζήτηση προέκυψαν 9 αποτελέσματα. Από τα 9 αποτελέσματα μόνο τα 5 ήταν επιστημονικά άρθρα καθώς από τα υπόλοιπα 4, τα 3 είναι βιβλία που περιλαμβάνουν διακριτά κεφάλαια ενώ το τελευταίο ήταν διπλωματική διατριβή. Τα 5 αυτά αποτελέσματα απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα

A/A	ΤΙΤΛΟΣ	ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	ΈΤΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Mutual Relations of Identity and Foreign Language Learning: An Overview of Linguistic and Sociolinguistic Approaches to Identity	identity, language learning, ethnolinguistics, foreign language, self, ethnicity	Mohammad Khatib Mohammad Reza Ghamari	2011	Το πρώτο επιστημονικό άρθρο επιλέγει μία κοινωνιογλωσσολογική προσέγγιση του ζεύγους εννοιών ξένη γλώσσα – ταυτότητα και καταλήγει στο γεγονός ότι το δίπολο αυτό είναι δυναμικό και πως η γλώσσα αποτελεί πεδίο δημιουργίας ταυτότητας.
2	Identity and language learning: Multiple critical perspectives	-	Kimberly Meredith	2011	Το εν λόγω paper αποτελεί μία κριτική σε άλλα επιστημονικά άρθρα και θίγει τις έννοιες της γλωσσικής ταυτότητας, την πολυτροπικότητα της έρευνας πάνω στην ταυτότητα και την ατομικότητα του ερευνητή. Καταλήγει στο συμπέρασμα πως οι εκπαιδευτικοί πρέπει να εμπλουτίζουν το μάθημα με γλώσσες, να αξιοποιήσουν τη δύναμη της αφήγησης και να αντλήσουν αποτελέσματα από ένα δημοκρατικό περιβάλλον διδασκαλίας.

3	Autonomy, Agency and Identity in Foreign and Second Language Education	autonomy, agency, identity, affordances, learner agendas	Huang Jing (Peter) Phil Benson	2013	Στο σημείο αυτό γίνεται λόγος για την έννοια της αυτονομίας σε συνδυασμό με την ταυτότητα στην ξενόγλωσση διδασκαλία. Ανάμεσα στα συμπεράσματα αναφέρεται η κοινωνικο-πολιτισμική και πολιτική χροιά του φαινομένου της ταυτότητας καθώς και η ανάγκη για περαιτέρω έρευνα καθώς η ταυτότητα αφορά τόσο βραχυπρόθεσμη όσο και μακροπρόθεσμη συνιστώσα της ξενόγλωσσης διδασκαλίας.
4	Learner Identity in Chinese as a Foreign/Second Language Education: A Critical Review	identity, Chinese as a foreign/second language (CFL/CSL), theoretical perspectives, topical concerns, post-structuralist theories, interdisciplinary perspectives	Li Citing, Li Wendong	2020	Η παρούσα έρευνα έλαβε υπόψη 33 επιστημονικά άρθρα που προέκυψαν από 87 εμπειρικές μελέτες πάνω στην ταυτότητα του εκπαιδευόμενου κατά τη διάρκεια εκμάθησης της κινεζικής ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα. Ανάμεσα στα αποτελέσματα αναφέρονται το μοντέλο επένδυσης καθώς και το γεγονός πως αν τα ζητήματα ιδεολογίας δεν αναλυθούν επαρκώς τότε δημιουργείται ιδεολογική σύγκρουση.
5	Ethnic Identity and Foreign Language Learning: A Relationship at Odds?	Ethnic identity, Orientation, Identity formation,	Kirillina, E. V., Lysanova, N. V., Salamatina, I. I., Strebkova, Z.	2021	Οι ερευνητές επέλεξαν να εξετάζουν την ομολογουμένως πολύπλοκη συσχέτιση ανάμεσα στην εθνική ταυτότητα και την

		Common European Framework, translanguaging approach	V., & Komissarova, N. V.		ξενόγλωσση εκπαίδευση. Στην έρευνα συμμετείχαν ως δείγμα 88 φοιτητές από πλήθος εθνοτικών υποβάθρων όπως Ρώσσοι, Γιακούτιοι και Σάκκα με ερωτηματολόγιο 30 ερωτήσεων. Τα συμπεράσματα αναφέρουν πως ο επικρατέστερος τύπος εθνικής ταυτότητας είναι θετικά προσκείμενος προς άλλες ταυτότητες. Επίσης, αναφέρεται από ψυχολογική, παιδαγωγική και εθνοπολιτισμική σκοπιά το γεγονός πως η ένταξη της ξένης γλώσσας μπορεί να μειώσει ψυχολογικά και γλωσσικά εμπόδια όπως επίσης και να καλλιεργήσει την υποκίνηση για εκμάθηση Αγγλικών.
--	--	---	--------------------------	--	--

Στη συνέχεια έγινε απόπειρα να εξεταστεί η βάση δεδομένων Emerald Insight. Μέσα από την αναζήτηση προέκυψαν 16 άρθρα. Τα κριτήρια για την ένταξη των άρθρων ήταν τα παρακάτω, όπως φαίνεται και από την παρακάτω εικόνα.

[Browse our content](#)

Enter your search terms here

[Home](#) / [Advanced search](#)

Advanced search

☐ All Emerald content
☒ Journal articles
☐ Book part
☐ Case studies
☐ Earlycite

☐ Expert Briefings

Date range

From To

Access type

Εικόνα 4 Αποτύπωμα οθόνης κατά την αναζήτηση στη βάση δεδομένων Emerald Insight

Πιο συγκεκριμένα, ανάμεσα στα φίλτρα που τέθηκαν ήταν τα εξής:

1. Εύρος αναζήτησης: δεκαετία 2011-2021
2. Μόνο επιστημονικά άρθρα (Όχι πρακτικά συνεδρίων, βιβλία, λοιπά έγγραφα ή ό, τι μπορεί να θεωρηθεί γκρίζα βιβλιογραφία)
3. Οι λέξεις να περιλαμβάνονται στον τίτλο του άρθρου, στο abstract αλλά και οπουδήποτε στο κείμενο.

Ο αποκλεισμός των άρθρων έγινε με γνώμονα τις λέξεις κλειδιά αλλά και τη θεματολογία. Εν τέλει, από τα 16 άρθρα μόνο τα 10 κρίθηκαν ορθά προς ένταξη στη συστηματική ανασκόπηση.

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ	ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	ΈΤΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Emirati students encounter Western teachers' tensions and identity resistance	-	Ibrahima Diallo	2014	Σε αυτό το επιστημονικό άρθρο εξετάζεται η αντίσταση στην αλλαγή της ταυτότητας καθώς και οι εντάσεις στα διαπολιτισμικά περιβάλλοντα στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Ανάμεσα στα

					συμπεράσματα αναφέρεται ότι οι μαθητές αντιδρούν στην διδακτέα ύλη όχι απλώς στα πλαίσια σύγκρουσης αλλά για να δομήσουν και να επικυρώσουν τις δικές τους θρησκευτικές, πολιτικές και εθνικές ταυτότητες. Μάλιστα, αναφέρεται πως ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να φέρει σε επαφή (ή να συμφιλιώσει) τις κουλτούρες αλλά με ιδιαίτερη προσοχή, ιδανικά χρησιμοποιώντας έναν ουδέτερο τρόπο και τόπο για να αφήσει χώρο στη διαπολιτισμική σύγκρουση.
2	The effects of global English on culture and identity in the UAE: a double-edged sword	-	Sarah Hopkyns	2014	Η εξέταση της αγγλικής ως παγκόσμιας γλώσσας (lingua franca) και η επίδρασή της στην πολιτισμική ταυτότητα και την τοπική κουλτούρα αποτελεί το ζήτημα του παρόντος. Μέσα από μία ποιοτική συγκριτική μελέτη με 47 συμμετέχουσες προέκυψε πως πέρα από θετικές αντιλήψεις για την αγγλική γλώσσα υπάρχουν σημαντικά ποσοστά ανάμεικτων συναισθημάτων καθώς και αρνητικών. Παράλληλα,

					αναφέρεται πως η αγγλική γλώσσα τείνει να δημιουργήσει μία παγκόσμια ταυτότητα. Τέλος, τονίζεται η συγγενική σχέση της γλώσσας και της ταυτότητας.
3	Exploring whether mindfulness can enhance ethnic identity among undergraduate and graduate students	Mindfulness, Ethnic identity, Ethnic identity development, Integrative inquiry (INIQ), Multigroup ethnic identity measure	Angeline Villanueva Yang, Marilee Bresciani Ludvik, Caren L. Sax, Sylvia Garcia-Navarrete, Wendy Bracken, J. Luke Wood and Charles Iyoho	2018	Το θέμα του υπό εξέταση επιστημονικού άρθρου είναι η ενσυνειδητότητα και η επίδρασή της στην ενδυνάμωση της εθνικής ταυτότητας. Ανάμεσα στα αποτελέσματα αναφέρεται το γεγονός πως ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι σημαντικός καθώς πρέπει να λάβει υπόψη το γλωσσικό υπόβαθρο του κάθε μαθητή και να εντάξει τη γλώσσα του σε δραστηριότητες. Επιπλέον, οι ίδιοι οφείλουν να καλλιεργήσουν μία εθνική ταυτότητα εθνικού προσανατολισμού.
4	Identity, employability and entrepreneurship: the ChANGE framework of graduate attributes	Active blended learning, ChANGE, COGS, Employability and entrepreneurship,	Rachel Maxwell and Alejandro Armellini	2018	Η καταχώρηση αυτή ξέφυγε αρκετά σε σχέση με το νόημα των προηγούμενων δεδομένου ότι γίνεται αναφορά σε ζητήματα επιχειρηματικά και συγκεκριμένα στην επιχειρηματικότητα και την απασχολησιμότητα.

		Graduate identity, Personal literacy			Υποστηρίζεται ότι η χρήση συνεπούς και κοινώς αποδεκτής γλώσσας μπορεί να καλλιεργήσει μία ταυτότητα στα άτομα που να βοηθήσει σε ζητήματα επιχειρηματικότητας και πρόσληψης.
5	Global-local consumer identities as drivers of global digital brand usage	Hedonic motivation, global digital brands, global-local identity, social networking sites usage	Katerina Makri, Karolos-Konstantinos Papadas and Bodo B. Schlegelmilch	2018	Επί του παρόντος υλοποιήθηκε μία μελέτη ανάμεσα στο δίπολο ατομικής και παγκόσμιας ταυτότητας αναφορικά με την παρακίνηση προς κάποιο ψηφιακό brand. Μέσα από ένα δείγμα 425 ατόμων διακρίνεται πως τα άτομα με έντονη παγκόσμια ταυτότητα τείνουν να χρησιμοποιούν γλώσσα με διεθνείς όρους.
6	Success for all: fostering early childhood STEM identity	Early childhood education, STEM identity development	Alyse C. Hachey	2020	Η μελέτη της Hachey θεωρεί τις σχολικές τάξεις στις μικρές ηλικίες ισχυρά πεδία ανάπτυξης της ταυτότητας. Μέσα από μία ποιοτική προσέγγιση γίνεται λόγος για την ταυτότητα πάνω στην εκπαίδευση STEM και αναφέρεται πως τα μικρά παιδιά για να αποκτήσουν ταυτότητες που σχετίζονται με το σχολείο, πρέπει να αποκτήσουν τη γλώσσα, τις

					συμπεριφορές και τους τρόπους εμπλοκής που απαιτούνται για να εμφανίσουν την ταυτότητα ενός επιτυχημένου μαθητή.
7	Nation branding, cultural identity and political polarization – an exploratory framework	Nation branding, Country branding, Cultural identity, Polarization, Colombia	Alessandra Vecchi, Emmanuel Sirimal Silva and Lina Maria Jimenez Angel	2020	Μέσα από το επιστημονικό άρθρο των Vecchi, Silva και Jimenez Angel αναφέρεται η πολιτισμική ταυτότητα υπό το πρίσμα της εθνικής και πολιτικής σκοπιάς. Μέσα από την ποιοτική προσέγγισης και τις συνεντεύξεις προέκυψε πως όταν η γλώσσα αρχίζει να αλλάζει από το «εγώ» στο «εσύ» τότε ξεκινάει ο κοινωνικός αποκλεισμός και η πολιτική διάσταση. Τέλος, αναφέρεται πως η γλώσσα και η επικοινωνία είναι ικανές να μεταβάλλουν συμπεριφορές, να μορφώσουν και να επιδράσουν σημαντικά στους ανθρώπους.
8	The impact of the intrapersonal, interpersonal and ecological factors on pre-service second language teachers' identity construction	Pre-service teachers, Community of practice, Simulated teaching, Practicum, Social context,	Taghreed El Masry and Eman I. Alzaanin	2021	Πρόκειται για το δεύτερο επιστημονικό άρθρο που κάνει λόγο για αμιγώς εργασιακό περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα, αφορά τη δημιουργία ταυτότητας σε εκπαιδευτικούς μέσα από διάφορους παράγοντες. Τα

		Professional identity			σημαντικότερα συμπεράσματα περιέχουν το γεγονός ότι ο σχηματισμός ταυτότητας είναι δυναμικός και το γεγονός πως απαιτείται αυτοπεποίθηση, γνώση και παιδαγωγική ικανότητα από την πλευρά του εκπαιδευτικού.
9	Zorba the Greek's tourism worldmaking: gendering Cretan place identity and Greek memory through film	Hospitality, Gender, Biopolitics, Film tourism, Sex tourism, Greek identity	Rodanthi Tzanelli and Dimitris Koutoulas	2021	Το παρόν αποτέλεσε ένα από τα πιο ιδιόμορφα άρθρα που εντάχθηκαν στην έρευνα. Γίνεται λόγος για την ταυτότητα ενός τόπου που σχηματίζεται στη συλλογική παγκόσμια κοινότητα και αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η γλώσσα ανήκει δομικά στην εικόνα της ταυτότητας που σχηματίζεται νοερά σε εν δυνάμει επισκέπτες.
10	Just a leader? Leadership work challenges and identity contradiction experienced by Finnish physician leaders	Healthcare, Physician, Physician leader, Physician leadership, Identity	Sari Huikko-Tarvainen, Pasi Sajasalo and Tommi Auvinen	2021	Στο τελευταίο άρθρο που εντάχθηκε στην έρευνα γίνεται λόγος για την ηγεσία και την αντίθεση της ταυτότητας του ηγέτη. Η παρούσα έρευνα έλαβε χώρα στην Φιλανδία σε 23 γιατρούς σε ηγετική θέση εντός του μεγαλύτερου κεντρικού νοσοκομείου. Αναφέρεται πως η γλώσσα, η επικοινωνία, τα προνόμια, οι ευθύνες, η κοινότητα, το

					συγκείμενο και το από περιβάλλον αποτελούν τους παράγοντες σχηματισμού επαγγελματικής ταυτότητας.
--	--	--	--	--	---

Αναφορικά με το ερευνητικό ερώτημα 3, κρίνεται σκόπιμη η παράθεση ενός πίνακα ο οποίος θα κάνει λόγο για τις περιλήψεις των άρθρων καθώς επίσης και για τις συσχετίσεις που παρουσιάζουν μεταξύ τους αυτές οι έννοιες.

A/A	ΤΙΤΛΟΣ	ΕΤΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ
1	Mutual Relations of Identity and Foreign Language Learning: An Overview of Linguistic and Sociolinguistic Approaches to Identity	2011	Το άρθρο εξετάζει πώς επηρεάζεται η ταυτότητα από τη γλώσσα, η οποία θεωρείται πως λειτουργεί ως παράπλευρος μηχανισμός σχηματισμού ταυτότητας.	Οι σχέσεις ανάμεσα στην ξένη γλώσσα και την ταυτότητα παρουσιάζονται ως de facto ζεύγος καθώς βάσει κοινωνιογλωσσολογίας η γλώσσα λογίζεται ως πεδίο δόμησης ταυτότητας.
2	Identity and language learning: Multiple critical perspectives	2011	Αυτή η συγκριτική ανασκόπηση εξετάζει τέσσερις πρόσφατες δημοσιεύσεις για τη γλώσσα και την ταυτότητα που στρέφουν μια κριτική παιδαγωγική ματιά στη σχέση μεταξύ εξουσίας, ταυτότητας και εκμάθησης και χρήσης της γλώσσας στις πολλαπλές μορφές της: πολυγλωσσία, πολυγραμματισμός και πολυτροπικότητα. Όλα ακολουθούν μια προσέγγιση κοινωνικής πρακτικής και εξετάζουν πώς κατασκευάζονται και πώς διαπραγματεύονται οι ταυτότητες των νέων	Σε συμφωνία με το προηγούμενο επιστημονικό άρθρο αναφέρεται η σχέση της γλώσσας με την κατασκευή και τη διαπραγμάτευση της ταυτότητας ενώ παράλληλα γίνεται λόγος για την πολυτροπικότητα της επικοινωνίας.

			μέσω πολυτροπικής ή/ και πολυγλωσσικής πρακτικής.	
3	Autonomy, Agency and Identity in Foreign and Second Language Education	2013	Εξετάζεται η έννοια της αυτονομίας και η συσχέτιση της ταυτότητας με την εκμάθηση γλώσσας.	Η ξενόγλωσση διδασκαλία στην παρούσα μελέτη θεωρείται πως επιδρά στην κοινωνικο-πολιτισμική και πολιτική χροιά του φαινομένου της ταυτότητας ενώ επίσης αναφέρεται ότι θα άξιζε να μελετηθεί αν η ταυτότητα αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της ξενόγλωσσης διδασκαλίας.
4	Learner Identity in Chinese as a Foreign/Second	2020	Η έρευνα αφορά την συνεκτίμηση των θεωρητικών προσεγγίσεων της εκπαίδευσης καθώς και της ταυτότητας. Μέσα από την ανασκόπηση οι ερευνητές μελέτησαν σε ένα ευρύ φάσμα επίκαιρων ζητημάτων τη σχέση με την ταυτότητα του μαθητή που εμπλέκεται στο περίπλοκο γλωσσικό και κοινωνικό περιβάλλον της εκμάθησης κινεζικής γλώσσας. Η ανασκόπηση καταλήγει ότι η ταυτότητα είναι ένα δυναμικό κατασκευάσμα που διαμορφώνεται από το κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό	Οι σχέσεις ανάμεσα στην ξένη γλώσσα και την ταυτότητα παρουσιάζονται ως δυναμικές και πιο συγκεκριμένα οι έννοιες αυτές παρουσιάζονται ως ζεύγος που αλληλοεπιδρά σε μία πληθώρα συνθηκών. Οι συνθήκες αυτές αφορούν την κοινωνία, τον πολιτικό βίο αλλά και το πολιτισμικό πλαίσιο.

			πλαίσιο στο οποίο βρίσκονται οι εκάστοτε μαθητές.	
5	Language Education: A Critical Review	2021	Αυτή η μελέτη συζητά τη σημασία της εθνικής ταυτότητας στη ρωσική ψυχολογία, περιγράφει τους κύριους τύπους ταυτοτήτων ενός ατόμου και προσδιορίζει εμπειρικά τη σχέση μεταξύ των επιπέδων επάρκειας ξένων γλωσσών και των τύπων εθνικής ταυτότητας μεταξύ μαθητών μη γλωσσικών ειδικοτήτων.	Η έννοια της εθνικής ταυτότητας φαίνεται να αποτελεί τμήμα από το ανθρώπινο μωσαϊκό. Επίσης, παρουσιάζεται η έννοια της ιδεολογικής σύγκρουσης ως μεταβλητή στην εξίσωση γλώσσα και ταυτότητα.
6	Emirati students encounter Western teachers' tensions and identity resistance	2014	Αυτό το άρθρο συζητά τις εντάσεις και την αντίσταση ταυτότητας σε ένα διαπολιτισμικό εκπαιδευτικό πλαίσιο στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές των Εμιράτων, που ζουν και κοινωνικοποιούνται σε μια συντηρητική αραβο-ισλαμική κοινωνία και διαμορφώνονται από ισλαμικές αξίες και επιστημολογίες, κατασκευάζουν τις πολιτιστικές τους ταυτότητες ενώ μαθαίνουν αγγλικά με δασκάλους που έχουν εκπαιδευτεί στη Δύση, οι οποίοι επηρεάζονται από φιλελεύθερες ιδεολογίες και κοσμικές επιστημολογίες.	Σε παρόμοιο κλίμα με το προηγούμενο άρθρο διακρίνεται η έννοια της σύγκρουσης αλλά επίσης δίνεται μία χρoιά θετικού ενδεχόμενου ανάμεσα στην γλώσσα και την ταυτότητα. Η κύρια συσχέτιση είναι η πολιτισμική ταυτότητα ενώ η ξένη γλώσσα γίνεται αντιληπτή ως πεδίο ενίσχυσης και έκφρασης του εγώ.

7	The effects of global English on culture and identity in the UAE: a double-edged sword	2014	Αυτό το άρθρο συζητά το ζήτημα ότι τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα υφίστανται μια γρήγορη πολιτιστική αλλαγή. Στη συνέχεια, αναλύει τις στάσεις και τις αντιλήψεις των γυναικών εκπαιδευόμενων από τα Εμιράτα και των γυναικών δασκάλων δημοτικών σχολείων από τα Εμιράτα σχετικά με τα παγκόσμια αγγλικά και τις επιπτώσεις τους στην τοπική κουλτούρα και ταυτότητα, καταλήγοντας στο γεγονός ότι οι εκπαιδευόμενες μπορεί να αισθάνονται κατακλυσμένες από τα αγγλικά ή να αισθάνονται «άχρηστες» επειδή δεν γνωρίζουν Αγγλικά.	Στο σημείο αυτό οι σχέσεις ανάμεσα στην ξένη γλώσσα και την ταυτότητα παρουσιάζονται διττές καθώς ναι μεν θέλουν οι άνθρωποι να εκπαιδευτούν στα αγγλικά αφενός αλλά αφετέρου νιώθουν ότι κατακλύζονται από τα αγγλικά ή και αισθήματα υποτίμησης αν το επίπεδο των αγγλικών τους δεν είναι καλό.
8	Exploring whether mindfulness can enhance ethnic identity among undergraduate and graduate students	2018	Ο σκοπός αυτής της έρευνας ήταν να διερευνήσει εάν η προσοχή, το συναίσθημα και η γνωστική ρύθμιση μπορεί να είναι στρατηγικές για την προώθηση της εθνικής ταυτότητας κάποιου. Το ερευνητικό άρθρο καταλήγει στο γεγονός ότι πρέπει να υπάρχουν γλωσσικές δραστηριότητες με σκοπό την αποσαφήνιση μιας κουλτούρας ενώ επίσης εφίσταται η προσοχή στο γλωσσικό υπόβαθρο των φοιτητών με σκοπό την μείωση των φαινομένων ρατσισμού, διακρίσεων και βίας.	Οι συσχετίσεις σε αυτό το άρθρο αφορούν την εθνική ταυτότητα και την επίδραση που δέχεται από τις γλωσσικές πολιτικές. Μάλιστα, η συσχέτιση φαίνεται να είναι θετική καθώς εξετάζεται υπό το πρίσμα της αντιμετώπισης φαινομένων κοινωνικής παθογένειας.

9	Identity, employability and entrepreneurship: the ChANGE framework of graduate attributes	2018	Ο σκοπός αυτής της μελέτης ήταν να εισαγάγει ένα πλαίσιο χαρακτηριστικών και εργαλείων που διαθέτουν οι πτυχιούχοι και σχετικών για την επίτευξη της ακαδημαϊκής συγγραφής υψηλού επιπέδου, επιτυγχάνοντας την αποστολή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Φαίνεται να υπάρχει από όφελος από την υιοθέτηση ενός ολοκληρωμένου πλαισίου που επιτρέπει στους μαθητές να αναπτύξουν προσωπικό γραμματισμό και ταυτότητα. Αυτό το είδος δεξιοτήτων επιτρέπει στο προσωπικό να επιτύχει αξιολογήσιμα μαθησιακά αποτελέσματα που υποστηρίζουν την πρόοδο των μαθητών και επιτρέπουν την επίτευξη του στόχου πλαισίου.	Το ζήτημα της εταιρικής κουλτούρας και ενσυνειδητότητας αναφέρεται ακόμη μία φορά. Υποστηρίζεται ότι η χρήση συνεπών και κοινών αποδεκτής γλώσσας μπορεί να επιδράσει θετικά στην καλλιέργεια μίας ταυτότητας και να βοηθήσει σε ζητήματα επιχειρηματικότητας και πρόσληψης.
10	Global-local consumer identities as drivers of global digital brand usage	2018	Σκοπός της έρευνας ήταν να αποτελέσει την πρώτη εμπειρική προσπάθεια διερεύνησης παγκόσμιων- τοπικών καταναλωτικών ταυτοτήτων ως οδηγών της παγκόσμιας χρήσης της ψηφιακής επωνυμίας. Συγκεκριμένα, αυτή η μελέτη εξετάζει μια μοναδική κατηγορία ψηφιακών προϊόντων, ιστοτόπων κοινωνικής δικτύωσης και αναπτύσσει ένα σύνολο υποθέσεων για την αξιολόγηση του μηχανισμού μέσω του οποίου οι ταυτότητες που βασίζονται στην τοποθεσία επηρεάζουν την πραγματική χρήση των παγκόσμιων ιστοτόπων κοινωνικής δικτύωσης. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι στην Ταϊλάνδη, οι χρήστες με παγκόσμια ταυτότητα απολαμβάνουν τη	Η συσχέτιση ανάμεσα στη γλώσσα και την ταυτότητα σε αυτό το άρθρο φαίνεται να είναι δυναμική καθώς μέσα από ένα δείγμα 425 ατόμων διακρίνεται πως τα άτομα με έντονη παγκόσμια ταυτότητα τείνουν να χρησιμοποιούν γλώσσα με διεθνείς όρους.

			συμμετοχή σε παγκόσμιους ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης περισσότερο από τους ομολόγους τους στην Αυστρία. Επιπλέον, οι καταναλωτές με τοπική ταυτότητα στην Ταϊλάνδη επιδεικνύουν λιγότερη ευχαρίστηση όταν συμμετέχουν σε αυτά τα δίκτυα από τους ομολόγους τους στην Αυστρία και, κατά συνέπεια, είναι λιγότερο διατεθειμένοι να χρησιμοποιούν παγκόσμιους ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης.	
11	Success for all: fostering early childhood STEM identity	2020	Αυτή η εργασία εξετάζει τις τάξεις της πρώιμης παιδικής ηλικίας ως ισχυρούς χώρους για καλλιέργεια ταυτότητας και, πιο συγκεκριμένα, ως χώρο δυνητικό χώρο για την υποστήριξη της πρώιμης ανάπτυξης ταυτότητας STEM. Επιτρέπει τόσο στους εκπαιδευτικούς όσο και στους ερευνητές να προωθήσουν έναν διευρυμένο ρόλο της εκπαίδευσης STEM στην πρώιμη παιδική ηλικία στην καθημερινή ζωή των μικρών παιδιών.	Ίσως από τα πιο σαφή και βέβαια άρθρα αναφορικά με την φύση και την ποιότητα της σχέσης της ταυτότητας και της (ξένης) γλώσσας ήταν αυτό καθώς ανέφερε πως η γλώσσα είναι ισχυρό πεδίο καλλιέργειας ταυτότητας.
12	Nation branding, cultural identity and political polarization – an exploratory framework	2020	Ο στόχος αυτής της έρευνας είναι να προτείνει ένα πλαίσιο το οποίο είναι κατάλληλο για να αξιολογήσει πώς μια εκστρατεία εθνικού branding θα μπορούσε να προωθήσει την πολιτιστική ταυτότητα, περιορίζοντας τελικά την πολιτική πόλωση. Από τα ευρήματα, προκύπτει ότι μια	Στο άρθρο αυτό αναφέρεται πως η γλώσσα λειτουργεί ως ένδειξη της εθνικής και πολιτικής ταυτότητας ενώ επίσης υποστηρίζεται πως η γλώσσα είναι ικανή να

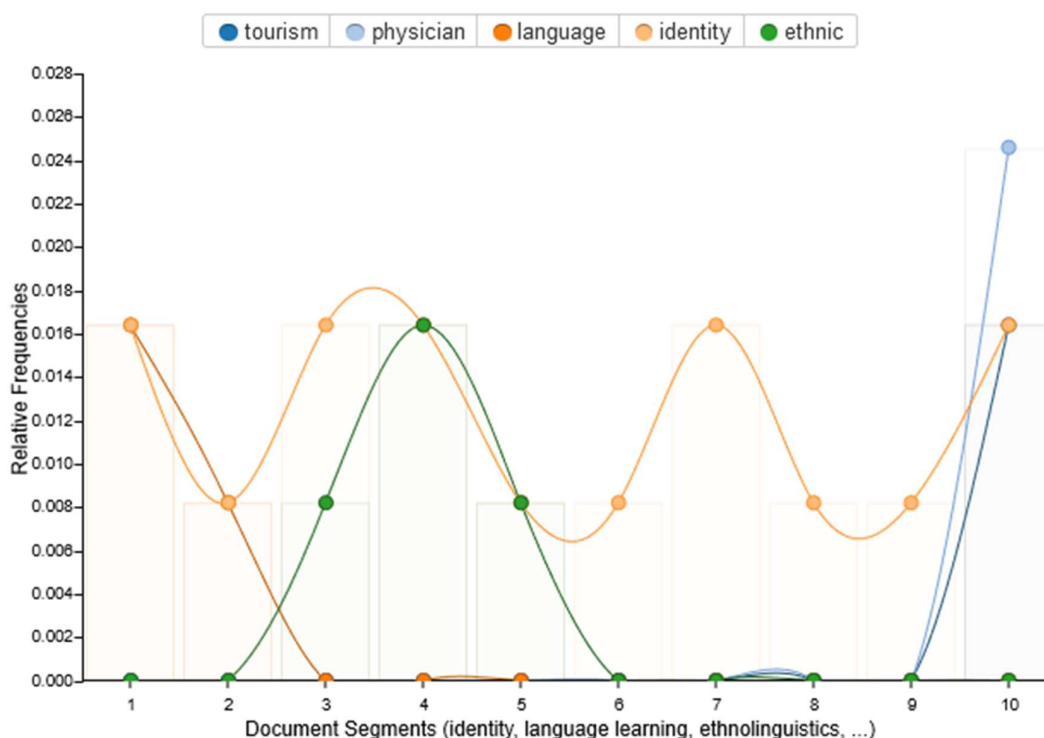
			εκστρατεία που βασίζεται στην επωνυμία του έθνους και στοχεύει σε εγχώριους πολίτες θα μπορούσε να περιορίσει την πολιτική πόλωση εντός της Κολομβίας, ενισχύοντας επίσης την πολιτιστική ταυτότητα μέσω της γλώσσας.	επιδράσει και να διαμορφώσει συμπεριφορές.
13	The impact of the intrapersonal, interpersonal and ecological factors on pre-service second language teachers' identity construction	2021	Αυτό το άρθρο αναφέρεται στους ενδοπροσωπικούς, διαπροσωπικούς και οικολογικούς παράγοντες που διαμόρφωσαν τον σχηματισμό επαγγελματικής ταυτότητας πέντε δασκάλων στη Μαλαισία κατά τη διάρκεια μαθημάτων μικροδιδασκαλίας και πρακτικής διδασκαλίας. Η μελέτη ήταν ποιοτικής φύσης με στόχο να δώσει φωνή στους δασκάλους διδακτικής της αγγλικής ως ξένης και να τους επιτρέψει να μοιραστούν την προσωπική εμπειρία κατά την κατασκευή της επαγγελματικής τους ταυτότητας. Τα δεδομένα των ημιδομημένων συνεντεύξεων υποστηρίχθηκαν από δεδομένα παρατήρησης για να επικυρώσουν αυτά που αναφέρουν οι δάσκαλοι στη συνέντευξή τους.	Σε σύνδεση με άλλα άρθρα, αναφέρεται μία θετική συσχέτιση ανάμεσα στη γλώσσα και την επαγγελματική ταυτότητα.
14	Zorba the Greek's tourism worldmaking: gendering Cretan place identity and Greek memory through film	2021	Αυτή η μελέτη είχε ως σκοπό να εξετάσει την ταυτότητα ενός τόπου, συγκεκριμένα της Κρήτης, καθώς και της μνήμης περί Ελλάδας μέσα από τις ταινίες. Το συμπέρασμα είναι πως η κοινότητα διαμορφώνεται από ιδανικά που αφορούν την ταυτότητα, την εθνικότητα και την κοινωνία.	Φαίνεται να υπάρχει μία de facto συσχέτιση ανάμεσα στη γλώσσα και την ταυτότητα ενός τόπου και κατ' επέκταση στην εθνική ταυτότητα των κατοίκων μιας περιοχής.

15	Just a leader? Leadership work challenges and identity contradiction experienced by Finnish physician leaders	2021	Αυτή η έρευνα επιδίωξε να βελτιώσει την κατανόηση των προκλήσεων της εργασίας των γιατρών ως ηγέτες. Τα υποκείμενα της εμπειρικής μελέτης ήταν 23 γιατροί σε ηγετική θέση στο μεγαλύτερο νοσοκομείο της Φινλανδίας. Εμφανίστηκαν συνολικά πέντε ερωτήματα που σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με την ταυτότητα. Ανάμεσα στα συμπεράσματα είναι ότι η γλώσσα επιδρά στην δημιουργία επαγγελματικής ταυτότητας.	Το άρθρο αυτό παρουσίασε μία ιδιόμορφη συσχέτιση όπου η γλώσσα, ανάμεσα σε μία πληθώρα άλλων παραγόντων, αποτελεί εργαλείο σχηματισμού επαγγελματικής ταυτότητας.
----	---	------	---	--

4. 1. 1 Εννοιολογική απεικόνιση

Για την εννοιολογική απεικόνιση θα αξιοποιηθεί το ψηφιακό εργαλείο “Voyant”. Το Voyant επιτρέπει την στατιστική επεξεργασία λόγου μέσα από την παρουσίαση συγκεντρώσεων και τάσεων. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά έγινε επικόλληση των λέξεων – κλειδιά στο πρόγραμμα. Οι λέξεις κλειδιά αναγράφονται στο παράρτημα. Στη συνέχεια, το πρόγραμμα δίνει τις πιο συχνά χρησιμοποιούμενες λέξεις.

Η πιο συχνά χρησιμοποιούμενη λέξη ήταν το “identity” (15 φορές), το οποίο ήταν και αναμενόμενο. Στη συνέχεια, με 4 εμφανίσεις ήταν η λέξη “ethnic” καταδεικνύοντας τον εθνικό χαρακτήρα του ζητήματος. Έπειτα, με 3 εμφανίσεις έκαστη εμφανίστηκαν ο όρος “language” καθώς και ο όρος “physician”. Ο δεύτερος αυτός όρος γενικά προκάλεσε έκπληξη αναφορικά με τη συχνότητα εμφάνισης αλλά μπορεί να είναι απλώς σύμπτωση. Τέλος, ο όρος “tourism” εμφανίστηκε δύο φορές. Πρόκειται για ένα ιδιαίτερο εύρημα το οποίο ίσως και να ήταν εύλογο καθώς στην βιβλιογραφική ανασκόπηση το θέμα αυτό προέκυψε ως πεδίο έκφρασης της εθνικής ταυτότητας καθώς και ως περιβάλλον επίτευξης της διαπολιτισμικής επικοινωνίας.

Εικόνα 5 Πίνακας συχνότητας εμφάνισης όρων

Εικόνα 7 Εννοιολογική απεικόνιση όμορων εννοιών

Οι 3 παραπάνω εικόνες του παρόντος υποκεφαλαίου προέκυψαν από την χρήση του διαδικτυακού εργαλείου ανοιχτού κώδικα Voyant Tools.

4.2 Απάντηση ερευνητικών ερωτημάτων

Το παρόν υποκεφάλαιο αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά τμήματα της διπλωματικής διατριβής καθώς είναι αυτό που απαντά ρητά στα ερωτήματα που έχουν τεθεί ήδη από τα αρχικά βήματα της έρευνας. Τα ερευνητικά ερωτήματα χωρίζονται σε δύο τμήματα, σε αυτά που η απάντησή τους προκύπτει από την δευτερογενή έρευνα και σε αυτά που η απάντηση προκύπτει από την πρωτογενή έρευνα.

1. Ποιοι είναι οι ορισμοί των εννοιών της γλώσσας, της ξένης γλώσσας και της ταυτότητας;

Η απάντηση του πρώτου ερευνητικού ερωτήματος επήλθε μέσα από την βιβλιογραφική ανασκόπηση του δεύτερου κεφαλαίου. Πιο συγκεκριμένα, στο εν λόγω κεφάλαιο αναγράφονται οι εννοιολογικές προσεγγίσεις τόσο της έννοιας της γλώσσας αλλά και της έννοιας της ξένης γλώσσας και της ταυτότητας. Παράλληλα, καθώς προέκυψε και η έννοια του πολιτισμού κρίθηκε σκόπιμη η αποσαφήνιση και αυτού του όρου. Βάσει, λοιπόν, της ανασκόπησης, προέκυψαν οι εξής απαντήσεις:

Γλώσσα: Η γλώσσα αποτελεί μία καθημερινότητα των ανθρώπων με σκοπό την έκφραση, τη δημιουργία ή την ερμηνεία νοημάτων. Επιπρόσθετα, μέσα από τη χρήση της γλώσσας καθίσταται εφικτή η δημιουργία αλλά και η διατήρηση κοινωνικών και διαπροσωπικών σχέσεων. Με άλλα λόγια, η γλώσσα και η κατάκτησή της δεν είναι μία μονοδιάστατη διαδικασία για απόκτηση γνώσης αλλά μία κοινωνική πρακτική, ένα κοινωνικό πρωτόκολλο που όχι απλώς επιτρέπει αλλά επιβάλλει τη συμμετοχή με τον έναν ή τον άλλον τρόπο. Βέβαια, αξίζει να αναφερθεί ότι κατά τη διάρκεια της βιβλιογραφικής ανασκόπησης τέθηκε και το ζήτημα της περίπτωσης των κωφάλαλων και το κατά πόσο αυτοί μετέχουν στις γλωσσικές πρακτικές. Πρόκειται, ωστόσο, για ένα ιδιαίζον ζήτημα το οποίο παρουσιάζει μία σειρά από ιδιαιτερότητες και ενδεχομένως να χρήζει περαιτέρω μελέτης σε κάποιο άλλο πλαίσιο.

Ξένη γλώσσα:

Η έννοια της ξένης γλώσσας αφορά μια γλώσσα η οποία δεν ομιλείται στο πλαίσιο όπου ο ομιλητής ζει την καθημερινότητά του (Moeller & Catalano, 2015, p. 327). Ωστόσο, καθώς τα αγγλικά αποτελούν μία διεθνή γλώσσα η βιβλιογραφία επικεντρώνεται έντονα στα αγγλικά και συγκεκριμένα στην εκμάθηση των αγγλικών. Αυτός είναι και ο λόγος που η βιβλιογραφία σχετικά με την ξένη γλώσσα αναφέρει σε μεγάλο βαθμό την ξενόγλωσση εκπαίδευση καθώς και την πρακτική εφαρμογή στα εκπαιδευτικά ιδρύματα πάσης φύσεως αλλά και το εργασιακό περιβάλλον.

Ταυτότητα: Μέσα στην ιστορική εξέλιξη της έννοιας της ταυτότητας, υπάρχουν δύο κοινές, αλλά αντίθετες, προσεγγίσεις στα ερωτήματα του τι σημαίνει ταυτότητα και πώς συγκροτείται. Σύμφωνα με την επικρατέστερη προσέγγιση, η ταυτότητα ορίζεται ως η

συνεκτική αναγνώριση των γνωστών και κοινών παραγόντων ενός κοινωνικού συνόλου όπως το έθνος, η γλώσσα, η θρησκεία, η ιστορία, η γεωγραφική κτήση, τα πολιτιστικά στοιχεία και οτιδήποτε άλλο ανήκει σε ένα κοινό και γνώριμο πολιτισμό. Ωστόσο, η άλλη προσέγγιση θέτει μια πιο εναλλακτική αντίληψη, οριοθετεί την ταυτότητα ως μια διαδικασία που δεν ολοκληρώνεται ποτέ και επαφίεται στα ενδεχόμενα βιώματα και τις πιθανές εμπειρίες που μπορεί να βιώσει ένα άτομο στη διάρκεια της ζωής του αλλά και στον τρόπο που θα αποκωδικοποιήσει και θα εντάξει τα αντίστοιχα ερεθίσματα.

Πολιτισμός: Ο πολιτισμός ορίζεται ως «ο τρόπος ζωής ενός λαού ή μιας κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων συμπεριφοράς, της διαχείρισης της οικονομίας, των κοινωνικών και πολιτικών συστημάτων, της γλώσσα, των θρησκειών, του νομικού πλαισίου κ.ο.κ. (Li & Karakowsky, 2001, σ. 157; Grosjean, 1982).

2. Υπάρχουν σχέσεις στη βιβλιογραφία ανάμεσα στην (ξένη) γλώσσα και την ταυτότητα;

Με βάση τόσο την βιβλιογραφική ανασκόπηση αλλά και την συστηματική ανασκόπηση προέκυψε πως υπάρχουν πράγματι σχέσεις ανάμεσα στις παραπάνω έννοιες. Πολλά ήταν τα γνωστικά πεδία που εμφανίστηκαν κατά την αναζήτηση. Ανάμεσα σε αυτά είναι η Ψυχολογία, η Κοινωνιογλωσσολογία, η Εκπαίδευση, η Πολιτική και η Εθνολογία. Ήδη από την δευτερογενή έρευνα προέκυψαν διάφορες προσεγγίσεις που ανέφεραν πως η γλώσσα είναι στοιχείο της ταυτότητας καθώς και ότι η ταυτότητα διαμορφώνει και διαμορφώνεται από τη γλώσσα. Επίσης αναφέρεται ότι υπάρχουν διάφορες πτυχές που αξίζει να σημειωθούν για τις οποίες γίνεται λόγος συχνά. Ανάμεσα στα ζητήματα που αναφέρθηκαν συχνά ήταν οι χώρες της Ασίας, κυρίως η Κίνα, όπως επίσης και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Αυτό ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι πρόκειται για χώρες με κουλτούρα που ενδεχομένως αντιτίθεται και μάλιστα έντονα με την αγγλική γλώσσα, η οποία αποτελεί την κυρίαρχη ξένη γλώσσα σε παγκόσμιο επίπεδο και θεωρείται εκ των ουκ άνευ. Με άλλα λόγια, ενδέχεται να προκαλείται μία άρνηση μεταβολής ή αλλοίωση της ταυτότητας. Αναφορικά με μια σύντομη απόδοση του όρου η αυτονομία είναι το χαρακτηριστικό που προσδίδει ανεξαρτησία στη διαδικασία της μάθησης. Αυτό το χαρακτηριστικό, όμως, δημιουργεί μια σύνδεση με τη δια βίου μάθηση καθώς μια μαθησιακή διαδικασία που εμπεριέχει αυτοδυναμία και ατομική επιλογή θεωρητικά

μπορεί να ακολουθηθεί για χρόνια ή ακόμη και για το σύνολο της ζωής του ατόμου (Betts, 2004). Ήταν αναμενόμενη η εμφάνιση της αυτονομίας καθώς αφορά την διά βίου μάθηση που πολλές φορές περιέχει την αγγλική γλώσσα. Πέρα όμως από την έννοια της αυτονομίας υπήρξε μία άλλη πτυχή της ταυτότητας που προέκυψε αρκετές φορές εύλογα κατά την ανασκόπηση. Πρόκειται για το ζήτημα της πολιτικής και εθνικής ταυτότητας, το οποίο είναι και λογικό, ειδικά αν σκεφτεί κανείς πως ο κάθε άνθρωπος συγκεντρώνει επάνω του περισσότερες από μία ταυτότητες. Αυτές οι έννοιες είναι εύλογο να έχουν απασχολήσει την επιστημονική κοινότητα καθώς αποτελούν ισχυρούς πυρήνες σχηματισμού ταυτότητας με την ικανότητα να περιορίζουν, να ενισχύουν ή να ακρωτηριάζουν πλευρές της ταυτότητας.

Ένα άλλο ζήτημα που τέθηκε επί τάπητος έντονα ήταν οι δεξιότητες και ο χαρακτήρας των εκπαιδευτικών τόσο σε εκπαιδευτικό όσο και επαγγελματικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι οι εκπαιδευτικοί είναι υπεύθυνοι για να συμφιλιώσουν τα πολιτισμικά χάσματα, να δώσουν χώρο στο πολιτισμικό σοκ να παραχωρήσει τη σειρά του στην εξοικείωση και εν τέλει να επιτευχθεί η διαπολιτισμικότητα. Φυσικά, για να επιτευχθεί η πλεύση από αυτά τα στάδια προϋποθέτει πως και ο ίδιος ο διδάσκων έχει κατανοήσει, βιώσει και επιτύχει στην απόκτηση της διαπολιτισμικότητας.

Τέλος, μία θεματική που εντοπίστηκε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής διατριβής ήταν αυτή του brand. Φαίνεται πως το brand έχει να κάνει με την αναγνωρισιμότητα και ως εκ τούτου δημιουργεί έναν κοινό παρονομαστή με την ταυτότητα.

3. Αν υπάρχουν σχέσεις, θεωρούνται θετικές ή αρνητικές;

Το εν λόγω ερευνητικό ερώτημα αποτελεί ουσιαστικά ένα από τα πιο νευραλγικά τμήματα της παρούσας ερευνητικής διατριβής καθώς καλείται να απαντήσει στο ευρύτερο ερώτημα ποια είναι τελικά η σχέση της γλώσσας, της ξένης γλώσσας και της ταυτότητας. Μέσα από τον σχολιασμό των επιστημονικών άρθρων προέκυψε πως οι έννοιες ταυτότητα και γλώσσα αντιμετωπίζονται όχι ως δίπολο αλλά ως *de facto* ζεύγος. Δύο στοιχεία σε μία εξίσωση που παραμένουν μαζί σε διαφορετικά περιβάλλοντα όπως το εθνικό, το εργασιακό, το ψυχολογικό, το πολιτισμικό και το κοινωνικό. Ωστόσο,

δυστυχώς δεν καθίσταται σαφές αφενός το αν η γλώσσα με την ξένη γλώσσα πρέπει να αντιμετωπιστούν ως δύο ξεχωριστές θεματικές ή ως κοινή θεματική καθώς επίσης και ποιος είναι ο παράγοντας αλλαγής σε αυτήν τη σχέση. Δηλαδή, στη σχέση «ταυτότητα» και «γλώσσα» ποιο στοιχείο επιδρά και ποιο δέχεται την επίδραση; Αυτό πάει να πει πως μάλλον πρόκειται για δυναμικές σχέσεις όπου αλληλοεπηρεάζονται και αναλόγως την σκοπιά εξετάζεται το ένα ως αποτέλεσμα του άλλου ή εξετάζεται η επίδραση του ενός στο άλλο σε συγκεκριμένες συνθήκες ή περιβάλλοντα.

Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι η βιβλιογραφία τείνει να έχει μία θετική χροιά αναφορικά με τις διαδράσεις της γλώσσας και της ταυτότητας, εκτός από την περίπτωση της στρατευμένης γλώσσας της βίας και των διακρίσεων. Βέβαια, το ζήτημα των συγκρούσεων σαφώς και είναι υπαρκτό αλλά στην διαπολιτισμικότητα η σύγκρουση (σοκ) γίνεται αντιληπτή περισσότερο ως βήμα απαραίτητο παρά ως πρακτική προς αποφυγή.

4. Ποιες είναι οι όμορες έννοιες της ξένης γλώσσας και της ταυτότητας;

Μέσα από την εννοιολογική απεικόνιση των λέξεων – κλειδιά των 15 επιστημονικών άρθρων προέκυψε πως οι έννοιες που τείνουν να εμφανίζονται μαζί με την ταυτότητα και την γλώσσα είναι η ξένη γλώσσα, ο τουρισμός, η εθνική πτυχή, η κοινωνική σκοπιά, οι προσεγγίσεις, η εκμάθηση, η εκπαίδευση, η παγκόσμια φύση του φαινομένου και το brand. Σαφώς, αυτή η παρατήρηση δεν βρίσκεται σε θέση να εξάγει γενικευμένα συμπεράσματα αλλά έχει καταστεί σαφές πως το ζήτημα της ταυτότητας και της (ξένης) γλώσσας είναι πράγματι διεπιστημονικό, πολυμελετημένο και συνδέεται άρρηκτα με κοινωνικοπολιτικές συνθήκες σε παγκόσμιο επίπεδο.

Έχοντας φτάσει σε ένα σημείο όπου τα αποτελέσματα της έρευνας έχουν κοινοποιηθεί ορθώς και δεόντως κρίνεται σκόπιμη η πιο γενικευμένη προσέγγιση του θέματος μέσα από την παράθεση των συμπερασμάτων, την αναφορά των ισχυόντων περιορισμών της έρευνας καθώς και την αποτύπωση των προτάσεων για μελλοντική έρευνα.

5^ο Κεφάλαιο: Συμπεράσματα και προτάσεις

Στο παρόν κεφάλαιο θα υπάρξει η αποτύπωση των συμπερασμάτων της έρευνας. Καθώς έχει προηγηθεί στο αμέσως προηγούμενο κεφάλαιο ο σχολιασμός ανά ερώτημα κρίνεται ορθή η ολοκληρωμένη αποτύπωση των εντυπώσεων της εργασίας αυτής ως αποκρυστάλλωση γνώσης.

5.1 Ερμηνεία των αποτελεσμάτων της έρευνας & παρουσίαση των συμπερασμάτων

Τα σημεία που μπορούν να συμπεριληφθούν στα συμπεράσματα της παρούσης είναι άφθονα και αντλούνται από όλη την έκταση της διατριβής. Γενικότερα, τόσο η βιβλιογραφική ανασκόπηση όσο και η συστηματική ανασκόπηση επιβεβαίωσαν τις πληροφορίες που είχαν προκύψει από την βιβλιογραφία χωρίς αντικρουόμενες πτυχές. Για παράδειγμα, η έννοια της γλώσσας παρουσίασε μία πολύ ομαλή εναρμόνιση ανάμεσα στην προσδοκία και την βιβλιογραφική ανασκόπηση. Βέβαια, αυτό δεν σημαίνει πως δεν υπήρξαν ζητήματα που προκάλεσαν έκπληξη καθώς αφενός προέκυψαν απροσδόκητα και αφετέρου η σύνδεσή τους με τις κεντρικές θεματικές είναι ιδιαίτερη.

Ανάμεσα σε αυτά τα απροσδόκητα σημεία ήταν το ζήτημα της θεσμικής και επιχειρησιακής χροιάς της ταυτότητας. Ενδιαφέρον προκάλεσε όχι το γεγονός ότι υπάρχει αυτή η «προσθήκη» στο ζήτημα της ταυτότητας αλλά η τόσο στενά συνδεδεμένη συνεκδοχή της «εργασιακής ταυτότητας», καθώς στο παρελθόν αυτό το ζεύγος εννοιών είχε αναλυθεί σε επιχειρησιακά περιβάλλοντα και είχε συνδεθεί άμεσα με θεωρίες υποκίνησης, πρακτικές ηγεσίας, διαχείριση κρίσεων και την θεσμική ενσυνειδητότητα.

Ένα ακόμη ζήτημα που προκάλεσε έκπληξη ήταν οι ορισμοί των εξεταζόμενων εννοιών, όπως ήταν αναμενόμενο πρόκειται για αφηρημένες έννοιες για τις οποίες το δύσκολο ζήτημα δεν ήταν να εξευρεθεί υλικό αλλά να συμπυκνωθεί αυτό προκειμένου να μην

υπάρξει άσκοπος πλατειασμός. Η ξένη γλώσσα υπό το πρίσμα «γλώσσας» δεν πήρε μεγάλη έκταση καθώς θεωρείται τμήμα της γλώσσας με τη διαφοροποίηση ότι περιλαμβάνει την πτυχή της διά βίου μάθησης και ως εκ τούτου εντάσσει στην βιβλιογραφία τον παράγοντα της διδασκαλίας. Βέβαια, η ξένη γλώσσα φαίνεται να έχει αποκτήσει μία αδιαμφισβήτητη βιβλιογραφική ταυτότητα ανεξάρτητα από τη γλώσσα και ως τμήμα της εκπαίδευσης. Αυτός είναι και ο λόγος που η βιβλιογραφία παρουσίασε λιγοστά αποτελέσματα για την ξένη γλώσσα υπό το πρίσμα της ταυτότητας ενώ αναφορικά με την εκπαίδευση υπήρξε πολλαπλάσιος όγκος. Υπό αυτήν την σκοπιά πρέπει να σημειωθεί πως καθώς ολοένα και περισσότεροι μαθαίνουν τα αγγλικά ως διεθνή γλώσσα διακρίνεται μία παρείσφρηση όχι μόνο γλωσσικών αλλά και πολιτισμικών στοιχείων.

Από την άλλη πλευρά, για τις περιπτώσεις που η εκπαίδευση δεν μπόρεσε να συμβάλει στη διαμόρφωση ταυτότητας η τέχνη παρουσιάζεται ως το μέσο κοινοποίησης, αντίδρασης, εξοικείωσης και τελικής αποδοχής. Μάλιστα, η Τέχνη μπορεί να έχει τόσο ασύμμετρα ισχυρή επίδραση που να συμβάλλει στην διαμόρφωση ή και διαφοροποίηση της εδραιωμένης ταυτότητας σε όλη τη διάρκεια της ζωής ενός ανθρώπου. Αυτό είναι και ένα σημείο που επιβεβαιώνει πως η έννοια της ταυτότητας είναι δυναμική και εξελισσόμενη στον χρόνο.

Έχοντας αναφέρει τον τομέα της εκπαίδευσης και τον τομέα της τέχνης εκ των πραγμάτων εμφανίζεται η έννοια της συνείδησης. Με τον όρο αυτό νοείται το σύνολο των βιωμάτων και των γνώσεων που έχει συγκεντρώσει ο άνθρωπος. Έτσι, αν μπορούμε να συμφωνήσουμε ότι τόσο η ταυτότητα όσο και η γλώσσα είναι δημιουργήματα του ανθρώπου, τότε ενδεχομένως να μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι πίσω από όλα αυτά, κινητήριος δύναμη ήταν η συνείδηση.

Όπως έχει καταστεί σαφές από την συστηματική ανασκόπηση σαφώς και υπάρχουν σχέσεις ανάμεσα στις εξεταζόμενες έννοιες αλλά δεν περιορίζονται σε μεμονωμένες και αμφίδρομες σχέσεις. Αντ' αυτού παρατηρείται ταυτόχρονη διάδραση με άλλες όμορες έννοιες ανάλογα με το ερευνητικό ενδιαφέρον του εκάστοτε συγγραφέα. Ωστόσο, η μεγαλύτερη διάδραση και μάλιστα δυναμική και αμφίδρομη είναι ανάμεσα στην γλώσσα και την ταυτότητα όπου αξίζει μάλλον να γίνει αποδεκτό ότι πρόκειται για ένα *de facto* ζεύγος αλληλοσχετιζόμενων εννοιών.

Εν κατακλείδι, θα αποτελούσε παράλειψη να μην καταγραφεί πως ο τουρισμός προέκυψε έντονα κατά τη διάρκεια της ανασκόπησης ως χώρος αλληλεπίδρασης πολιτισμών, γλωσσών και ταυτοτήτων και λόγω αυτού θα μπορούσε κανείς να τον θεωρήσει αντίδοτο στον εθνοκεντρισμό και όσες στρεβλώσεις – ατομικές ή κοινωνικές- μπορούν να συνδεθούν με την ταυτότητα, τον πολιτισμό και την γλώσσα.

Αναφορικά με τα ερευνητικά ερωτήματα, υπάρχουν διάφορα σημεία που μπορεί να σταθεί κανείς. Το πρώτο σημείο αφορά αυτό των ορισμών των εννοιών. Τόσο η έννοια της (ξένης) γλώσσας όσο και της ταυτότητας παρουσίασαν μία πληθώρα ορισμών με συνέχεια στο χρόνο, καθώς αποτελούν ζητήματα που έχουν υπάρξει στο παρελθόν αντικείμενα πολυάριθμων μελετών. Ωστόσο, η ξένη γλώσσα δημιούργησε μία αμφισημία στη βιβλιογραφία καθώς πολλές φορές γίνεται ταύτιση της ξένης γλώσσας με την δεύτερη γλώσσα, ιδιαίτερα στην περίπτωση των αγγλικών που κατά γενική ομολογία αποτελούν παγκόσμια/ διεθνή γλώσσα (ESL – EFL). Γενικότερα, η επικέντρωση πραγματοποιείται περισσότερο στην ξενόγλωσση εκπαίδευση παρά σε άλλες πτυχές αυτού του θέματος, δημιουργώντας μία ασυμμετρία στην ανάπτυξη της βιβλιογραφίας και θέτοντας την έννοια της ξένης γλώσσας περισσότερο στο πεδίο δράσης της εκπαίδευσης παρά σε άλλες θεματικές όπως τη διαπολιτισμική επικοινωνία, τον πολιτισμό και την πολιτική.

Οι σχέσεις ανάμεσα στις παραπάνω πτυχές, την γλώσσα και την ταυτότητα πράγματι υπήρξαν πολυάριθμες και πολυδύναμες. Οι τρόποι σύνδεσης των παραπάνω είναι ευχάριστα ευρηματικοί σε σημείο που έχει δημιουργηθεί ένα δίπολο που είναι σταθερό σε χρόνο, δυναμικό σε εξέλιξη και αναμφισβήτητο αναφορικά με την ύπαρξή του.

Επιπρόσθετα, το ζήτημα της ταυτότητας είναι πολύπλευρο και επιδέχεται διαφορετικές ερμηνείες αναλόγως με τον εκάστοτε επιθετικό προσδιορισμό. Πιο συγκεκριμένα, η ταυτότητα ενδεχομένως να αποτελεί μία ολιστική βάση – πλαίσιο, αποτέλεσμα από τις διαφορετικές ταυτότητες που υιοθετεί ο καθένας. Αντί να είναι, με άλλα λόγια, απλός αποδέκτης, η ταυτότητα φαίνεται να είναι μία συμπεριληπτική έννοια που εκφράζει τις διαφορετικές πτυχές που διακρίνονται στα εκάστοτε περιβάλλοντα και που είναι αποτέλεσμα της γλώσσας, της θρησκείας, της κουλτούρας (κοινωνική – πολιτιστική ταυτότητα) αλλά επίσης και των βιωμάτων (εργασιακή ταυτότητα και των αξιών (εταιρική ταυτότητα). Το μόνο σίγουρο είναι πως η ταυτότητα έχει μία πολιτική χροιά, η

οποία στο παρελθόν έχει γίνει αντικείμενο μελέτης αρκετές φορές. Με άλλα λόγια η ταυτότητα τείνει να είναι τόσο δυναμική στο χρόνο που μακροσκοπικά φαίνεται σταθερή ή είναι τόσο σταθερή που μικροσκοπικά πραγματοποιείται περισσότερο μία ανατομική μελέτη της παρά μία αιτιολογική αναζήτηση. Υπάρχουν αντιφάσεις γενικότερα για αυτήν την έννοια, αναφορικά με το αν περιγράφει τον «άνθρωπο» ή τη «θέση» του ανθρώπου στον κόσμο (ατομική ταυτότητα). Θα είχε ενδιαφέρον να εξεταστούν μελλοντικά οι συνταγματικές σχέσεις της λέξης «ταυτότητα» έτσι ώστε να μπορέσει να υπάρξει μία καθολική απεικόνιση του μωσαϊκού της ταυτότητας.

Βέβαια, καθώς η διδασκαλία της ξένης γλώσσας μπορεί να λάβει χώρα και εκτός συνόρων, τίθεται ένας προβληματισμός για το κατά πόσο δημιουργείται μία εναρμόνιση, επιβεβαίωση, παρέκκλιση ή ρήξη ανάμεσα στην κουλτούρα που βιώνει κάποιος και στην κουλτούρα που μαθαίνει. Υπάρχουν δηλαδή πιθανές διαφοροποιήσεις και αποκλίσεις μεταξύ του να μαθαίνει κάποιος ξένη γλώσσα στη χώρα τού και κατά πόσο επηρεάζει αυτό την ταυτότητά του και τού να μαθαίνει κάποιος ξένη γλώσσα στη χώρα όπου αυτή είναι επίσημη.

Μάλιστα, καθώς έχει ήδη αναφερθεί πως οι σχέσεις ανάμεσα στη γλώσσα και την ταυτότητα είναι αμφίδρομες ενδεχομένως η σύμπνοια ανάμεσα στην κουλτούρα του μαθητευόμενου και την κουλτούρα της γλώσσας- στόχος να είναι μία διαδικασία που όχι μόνο ενισχύει την εθνική και ατομική ταυτότητα του ενός αλλά ταυτόχρονα και αναπόφευκτα διευκολύνει την διαδικασία της μάθησης. Ομοίως, μία ρήξη ανάμεσα στην ταυτότητα του εκπαιδευόμενου και την ταυτότητα της γλώσσας – στόχος ενδεχομένως να αποπροσανατολίζει την κοινωνική μονάδα και δυσχεραίνει την εκπαιδευτική διαδικασία σε σημείο να την θέτει σε αμφισβήτηση και τελικά σε παύση. Άλλωστε, στην περίπτωση της ξένης γλώσσας, η μητρική είναι πρώτη, τουλάχιστον χρονικά και αυτό ενδεχομένως της δίνει μία συναισθηματική δύναμη. Ιδιαίτερα αν εμπλακούν θεωρίες από την εκπαίδευση ενηλίκων για την χρησιμότητα της επίκτητης γλώσσας τότε υπάρχει μία «αποξένωση» της ξένης γλώσσας και μία επαναποποθέτησή της στο προσκήνιο με τη στενή έννοια του εργαλείου. Αν ήθελε κάποιος να ασχοληθεί με την κοινωνικοπολιτική πτυχή της γλώσσας θα έπρεπε να ερευνήσει το αν τελικά η ξένη γλώσσα γίνεται αντιληπτή ως πεδίο ενίσχυσης και έκφρασης –ή σύγκρουσης και κατάρριψης- του εγώ.

Μία από τις πιο ισχυρές διαπιστώσεις κατά τη διάρκεια αυτής της μελέτης είναι το ζήτημα της θέσης στον κόσμο. Ανάμεσα στα θεμέλια της διαπολιτισμικότητας είναι η συνειδητοποίηση της θέσης του κάθε έθνους στον κόσμο. Σαφώς και υπάρχει έντονο το στοιχείο της διαφορετικότητας, ωστόσο, η ενασχόληση με την ταυτότητα και τις ξένες γλώσσες δημιουργεί μία βελτιωμένη αντίληψη του κόσμου, πιο δεκτική στη μοναδικότητα.

Η συστηματική ανασκόπηση απέφερε μία βάση με διαφορετικά μεταξύ τους επιστημονικά άρθρα. Τόσο η ταυτότητα όσο και η έννοια της ξενόγλωσσας διδασκαλίας ήταν στο επίκεντρο με την εθνική, εταιρική και ατομική ταυτότητα να κάνουν την αναμενόμενη εμφάνισή τους ενώ κάποια έκπληξη προκάλεσε η εμφάνιση της τάσης για χρήση κοινών όρων στην περίπτωση αναφοράς ενός ψηφιακού brand. Επιπρόσθετα, αίσθηση προκάλεσε και η εμφάνιση της έννοιας της «τουριστικής ταυτότητας» στο πλαίσιο της συλλογική παγκόσμια κοινότητα, καταδεικνύοντας πως και η γλώσσα αποτελεί και τυπικά παρατηρητέο τμήμα του κατασκευάσματος της ταυτότητας.

Εν κατακλείδι, διακρίνεται πως βάση μακροχρόνιας παραδοχής οι έννοιες της γλώσσας και της ταυτότητας είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους με πεδία έκφρασης την ψυχολογία, την πολιτική, την κοινωνία και την συλλογικότητα. Η ξένη γλώσσα λειτουργεί ως προέκταση και των δύο προς την άλλη κατεύθυνση, δημιουργώντας ένα απροσδόκητο βραχυκύκλωμα στις προαναφερθείσες οντότητες με απρόβλεπτες συνέπειες – τόσο θετικές, μέσα από την ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας, την καλλιέργεια της αποδοχής της διαφορετικότητας και την συνειδητοποίηση της πολιτισμικής μοναδικότητας, όσο και αρνητικές, μέσα από την σύγκρουση του «εγώ» με το «αυτοί», τον κλονισμό προηγούμενως παραδεδεγμένων αληθειών και την εν γένει απόρριψη της άλλης κουλτούρας.

5.2 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Τόσο μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση όσο και από τα ευρήματα προκύπτουν πάντα νέες ενδιαφέρουσες σκοπιές που αξίζουν να μελετηθούν. Ομολογουμένως, κατά τη διάρκεια της βιβλιογραφικής ανασκόπησης οι όροι της πολιτικής, του εθνικισμού και

της εθνικής ταυτότητας εμφανίστηκαν αρκετά συχνά, δημιουργώντας την εντύπωση πως η γλώσσα, πέρα από θέμα κοινωνικό, είναι και άκρως πολιτικό. Καθώς μάλιστα η βιβλιογραφία ίσως να είναι άφθονη, θα άξιζε να υπάρξει μία έρευνα ώστε να εντοπίσει το γνωστικό πεδίο αυτό από τη σκοπιά της επιστράτευσης της γλώσσας για την εξυπηρέτηση πολιτικών πρακτικών ή πολιτικών σκοπιμοτήτων. Θα ήταν ενδιαφέρον να δούμε τη σχέση, εάν υπάρχει, μεταξύ της εθνικής ταυτότητας και της εκμάθησης μιας ξένης γλώσσας, κάτι που φαίνεται να είναι σχετικό αλλά πέρα από το επίκεντρο αυτής της μελέτης.

Ωστόσο, δεν ήταν μόνο η πολιτική πτυχή της γλώσσας που εμφανιζόταν διαρκώς αλλά και η καλλιέργεια της ταυτότητας στο περιβάλλον διδασκαλίας. Καθώς, λοιπόν, το ζήτημα της ξενόγλωσσης διδασκαλίας είναι στενά συνδεδεμένο με τη δημιουργία ταυτότητας, ενδεχομένως μία έρευνα με βέλτιστες πρακτικές μετάδοσης πολιτιστικής ταυτότητας στην ξενόγλωσση διδασκαλία να παρουσίαζε ιδιαίτερο ενδιαφέρον και πρακτικές εφαρμογές με ισχυρά οφέλη.

Ένα άλλο ζήτημα που προέκυψε και θα παρουσίαζε έντονο ενδιαφέρον για μελλοντική έρευνα είναι αυτό της διάκρισης ανάμεσα στη συλλογική ταυτότητα και την ατομική ταυτότητα σε άλλες γλώσσες προκειμένου να γίνει σαφής ο τρόπος αντίληψης της ταυτότητας σε λοιπές γλώσσες, αφού πρόκειται για ένα ζεύγος που καλό είναι να συνεξετάζεται.

Επιπρόσθετα, οι κωφάλαλοι εντάσσονται σε μία ειδική κατηγορία γιατί χρησιμοποιούν μεν την εκάστοτε γλώσσα αλλά με διαφορετική εκφορά που αξίζει να μελετηθεί αναφορικά με την καλλιέργεια ταυτότητας και τον βαθμό ταύτισης με τα εθνικά χαρακτηριστικά και τον πολιτισμό, λειτουργώντας ως ομάδα ελέγχου υπό το πρίσμα του εθνοκεντρισμού.

Τέλος, θα αποτελούσε καινοτομία η μελέτη της δημιουργίας και σχηματισμού ταυτότητας μέσα από την ενασχόληση με θετικά μαθήματα ή εν πάση περιπτώσει με μαθήματα που να μην περιορίζονται στη διδασκαλία της αγγλικής ή μιας άλλης ξένης γλώσσας.

5.3 Περιορισμοί έρευνας

Ανάμεσα στα στοιχεία που πρέπει να γνωστοποιηθούν κατά την κοινοποίηση των αποτελεσμάτων μιας έρευνας είναι οι περιορισμοί. Κατά τη διάρκεια της εκπόνησης, λοιπόν, τέθηκαν διάφοροι περιορισμοί, τόσο από την ίδια την πραγματικότητα όσο και ύστερα από απόφαση του εκπονητή σε συνεννόηση πάντα με την επιβλέπουσα επιτροπή. Αρχικά, ο πρώτος περιορισμός που υπάρχει εκ των πραγμάτων είναι τόσο η έλλειψη χρηματοδότησης όσο και ο χρόνος, καθώς η παρούσα έρευνα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο μιας διπλωματικής διατριβής και ο χρόνος ήταν σαφώς οριοθετημένος ενώ δεν υπήρξε πρόβλεψη χρηματοδότησης. Αναφορικά με τον χρόνο, ο Οργανισμός Cochrane αναφέρει ότι μία συστηματική ανασκόπηση απαιτεί κατά μέσο όρο 18 μήνες ενώ τα εμπλεκόμενα πρόσωπα είναι 2 ειδήμονες του γνωστικού πεδίου, 2 αξιολογητές, ένας για να αποφεύγεται η ισοπαλία, 1 στατιστικολόγος για τις μετα-ανάλυσεις και ένας βιβλιοθηκονόμος με εξειδίκευση στη συστηματική ανασκόπηση (Stephen B. Thacker CDC Library, 2020). Είναι σαφές, λοιπόν, ότι για τους παραπάνω λόγους τέθηκαν επιπλέον περιορισμοί, όπως για παράδειγμα το χρονικό εύρος έκδοσης των επιστημονικών άρθρων και η επιλογή μόνο δύο βάσεων δεδομένων. Θα μπορούσε να υπάρξει μία διαφορετική προσέγγιση του ζητήματος μέσα από την κοινή προσέγγιση των όρων γλώσσα και ξένη γλώσσα όπως επίσης και από την ευκολότερη ένταξη των άρθρων στο PRISMA. Ωστόσο, κάτι τέτοιο θα ήταν εξαιρετικά χρονοβόρο σε βαθμό που δεν θα επέτρεπε την ορθή εκπόνηση της διατριβής στο προβλεπόμενο από τον κανονισμό πλαίσιο. Ωστόσο, με αισιοδοξία επαφίεται στον επόμενο που θα αποφασίσει να ασχοληθεί με το ζήτημα της ανά χείρας εργασίας.

5.4 Επίλογος

Στη δύση αυτής της διπλωματικής διατριβής θα ήθελα να αναφέρω πως το ζήτημα υπό εξέταση στάθηκε ουσιαστικός λόγος για προβληματισμό τόσο σε ακαδημαϊκό όσο και

προσωπικό επίπεδο. Πολλές φορές κατά τη διάρκεια της έρευνας χρειάστηκε να γίνει ένα διάλλειμα προκειμένου να γίνει σαφής μία αφηρημένη έννοια. Η βιβλιογραφία είναι γεμάτη από αφηρημένες έννοιες και ο ερευνητής καλείται μέσα από αυτές να εξάγει ένα απτό, συμπαγές και ορατό συμπέρασμα. Φυσικά, αυτό δεν είναι τόσο απλό ούτε αρκεί μία αποτύπωση της παρούσας κατάστασης για να ερμηνεύσει καθολικά και διά παντός το κοινωνικό φαινόμενο της γλώσσας. Ωστόσο, αυτό δεν είναι αποτρεπτικός παράγοντας και μάλλον λειτουργεί περισσότερο σαν πρόκληση και πρόσκληση προς μελέτη του πεδίου. Προσωπικά, ως διδάσκων ξένης γλώσσας δεσμεύομαι να προσπαθήσω την περαιτέρω εφαρμογή των γνώσεων που αποκτήθηκαν στα πλαίσια όχι μόνο της διατριβής αλλά ολόκληρου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών με σκοπό την ενίσχυση της διδακτικής εμπειρίας, την βελτίωση του παρεχόμενου εκπαιδευτικού υλικού και την διευκόλυνση των εκπαιδευόμενων στην απόκτηση όχι μόνο γλωσσικών γνώσεων αλλά και πολιτισμικών πτυχών καθώς και διαπολιτισμικής επίγνωσης.

Ωστόσο, η ενασχόληση με την γλώσσα αν και είναι μια διεργασία μακράιωνη και εντατική παραμένει ωκεανός προς πλεύση. Η δε ταυτότητα, θέμα εξίσου γνωστό και πολύπλευρο, προκαλεί ενδιαφέρον ως πεδίο καθώς ασχολείται όχι μόνο με το «είναι» αλλά και με τα «είναι», επιτρέποντας μία διαπεραστική ματιά στον κοσμικό ιστό, όπου ατομικότητα και συλλογικότητα επιβιώνουν, συγκρούονται, συμφιλιώνονται και ευδοκιμούν.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Aromataris, E., & Pearson, A. (2014). The systematic review: an overview. *AJN The American Journal of Nursing*, 114(3), σσ. 53-58.
- Bearman, M., & Dawson, P. (2013). Qualitative synthesis and systematic review in health professions education. *Medical education*, 47(3), σσ. 252-260.
- Betts, G. (2004). Fostering autonomous learners through levels of differentiation. *Roeper Review: A Journal of Gifted Education*, 26(4), σσ. 190-91.
- Castells, M. (1997). *The Power of Identity*. Hoboken: Blackwell.
- Chalmers, I., Hedges, L. V., & Cooper, H. (2002). A brief history of research synthesis. *Evaluation & the health professions*, 25(1), σσ. 12-37.
- Chen, C. (2017). Science mapping: a systematic review of the literature. *Journal of data and information science*, 2(2), σσ. 1-40.
- Chomsky, N. (2011). Language and Other Cognitive Systems. What Is Special About Language? 263-278. doi:<https://doi.org/10.1080/15475441.2011.584041>
- Clarke, J. (2011). Clarke, J. (2011). What is a systematic review? *Evidence-based nursing*, 14(3), σσ. 64-64. Ανάκτηση από Evidence-based nursing, 14(3).
- Clots- Figueras, I., & Masella, P. (2013). Education, language and identity. *The Economic Journal*, 123(570), σσ. F332-F357.
- Crystal, D. (1987). *Child Language, Learning and Linguistics: An Overview for the Teaching and Therapeutic Professions*. Edward Arnold.
- Crystal, D. (2011). *David Crystal's Introduction to Language*. Routledge.
- Daley, B. J. (2004). Using concept maps in qualitative research.
- Darvin, R., & Norton, B. (2015). Identity and a model of investment in applied linguistics. *Annual Review of Applied Linguistics* (35), σσ. 36-56.

- Davidson, D. (1997). Seeing through Language. *Royal Institute of Philosophy Supplement*, 42, σσ. 15-27. doi: 10.1017/S135824610001016X
- Fishman, J. (1996). *What Do You Lose When You Lose Your Language?* Ανάκτηση 01 25, 2022, από ERIC: <https://eric.ed.gov/?id=ED395732>
- Gao, Y. H., Li, Y. X., & Li, W. N. (2002). EFL learning and self-identity construction: Three cases of Chinese college English majors. *Asian Journal of English Language Teaching*, σσ. 95-119.
- Gergen, K. (2000). *The Saturated Self: Dilemmas Of Identity In Contemporary Life*. New York: Basic Books. doi:<https://doi.org/10.1515/9781400848393-062>
- Gojkov-Rajić, A., & Prtljaga, J. (2013). Foreign Language Learning as a Factor of Intercultural Tolerance. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, σσ. 809-813. doi:10.1016/j.sbspro.2013.09.284
- Gong, Y., Lai, C., & Gao, X. (2020). The teaching and learning of Chinese as a second or foreign language: the current situation and future directions. *Frontiers of Education in China*, 15, σσ. 1-13.
- Grant, M. J., & Booth, A. A. (2009). A typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. *Health Info Libr J.* 2009 Jun;26(2), σσ. 91-108. doi:10.1111/j.1471-1842.2009.00848.x.
- Grosjean, F. (1982). *Life with two languages: An introduction to bilingualism*. Cambridge: Harvard University Press.
- Grossberg, L. (1996). Identity and cultural studies – Is that all there is? Στο S. Hall, & P. Gay, *Questions of Cultural Identity*. London: Sage Publications.
- Hall, E. T. (1959). *The Silent Language*. Νέα Υόρκη: Doubleday & Company, Inc.
- Hall, S., & Gay, P. (1996). Introduction: who needs identity? Στο S. Hall, *Questions of Cultural Identity*. London: Sage Publications.
- Hawkins, M. (2005). Becoming a Student: Identity Work and Academic Literacies in Early School. *TESOL Quarterly*, σσ. 59-82. doi:<https://doi.org/10.2307/3588452>

- Higgins, J. P., Thomas, J., Chandler, J., Cumpston, M., Li, T., Page, M. J., & Welch, V. A. (2019). *Cochrane handbook for systematic reviews of interventions*. Hoboken: John Wiley & Sons.
- Joseph, J. (2004). *Language and Identity: National, Ethnic, Religious*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Khatib, M., & Ghamari, M. R. (2011). Mutual Relations of Identity and Foreign Language Learning: An Overview of Linguistic and Sociolinguistic Approaches to Identity. *Theory & Practice in Language Studies*, 1(12), σσ. 1701-1708.
- Koc, M. (2006). Cultural Identity Crisis in the Age of Globalization and Technology. *Turkish Online Journal of Educational Technology*, σσ. 37-43.
- Kramsch, C. (1993). *Context and Culture in Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Leerman, J. (2015). Heritage language education and identity in the United States. *Annual review of applied linguistics*, 35, σσ. 100-119.
- Li, J., & Karakowsky, L. (2001). Do we see eye-to-eye? Implications of cultural differences for cross-cultural management research and practice. *The Journal of Psychology*, 135(5), σσ. 501-517.
- Maalouf, A. (2003). *In the name of identity*. Penguin Book.
- Maalouf, A. (2003). *In the name of identity*. Penguin books.
- McCool, M. (2009). *Writing around the world: A guide to writing across cultures*. London: A&C Black.
- Moeller, A. J., & Catalano, T. (2015). Foreign Language Teaching and Learning. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences, Second Edition*, σσ. 327-333.
- Moher, D., Shamseer, L., Clarke, M., Ghersi, D., Liberati, A., Petticrew, M., & Stewart, L. A. (2015). Preferred reporting items for systematic review and meta-analysis protocols (PRISMA-P). *Systematic reviews*, 4(1), σσ. 1-9.

- Møller, A. M., & Myles, P. S. (2016). What makes a good systematic review and meta-analysis? *BJA: British Journal of Anaesthesia*, 117(4), σσ. 428-430.
- Norton, B. (2000). *Identity and language learning: Gender, ethnicity and educational change*. London: Longman.
- Novak, J. D., & Gowin, D. B. (1984). *Learning how to learn*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ogbeiwi, O. (2017). Why written objectives need to be really SMART. *British Journal of Healthcare Management*, 23(7), σσ. 324-336.
- Pavlenko, A. (2003). Language of the enemy': Foreign language education and national identity. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 6(5), σσ. 313-331.
- Poklepovic Pericic, T., & Tanverr, S. (2019, 7 23). *Why systematic reviews matter*. Ανάκτηση από Elsevier: <https://www.elsevier.com/connect/authors-update/why-systematic-reviews-matter>
- Preece, S. (2016). *The Routledge handbook of language and identity*. London: Routledge.
- Putman, W. (2011). *A sociocultural approach to ESL for adult learners*. Utah State University, Logan. Ανάκτηση 12 14, 2022, από <http://digitalcommons.usu.edu/gradreports/12>
- Riley, P. (2007). *Language, Culture and Identity*. London: Continuum.
- Rogers, E. M., Hart, W. B., & Yoshitaka, M. (2002). Edward T. Hall and The History of Intercultural Communication: The United States and Japan. *Keio Communication Review No. 24*, σσ. 3-26.
- Shakebaee, G., Pishghadam, R., & Khajavy, G. H. (2017). Examining Ethnocentrism, Emotionalization, and Life Syllabus in Foreign Language Achievement. *International Journal of Instruction*, 10(4), σσ. 343-360.
- Simpson, A. (2007). *Language and National Identity in Asia*. Oxford: Oxford University Press.

- Spradley, J. P., & McCurdy, D. W. (1977). *Conformity and conflict: readings in cultural anthropology*. Boston: Little, Brown and Company.
- Stephen B. Thacker CDC Library. (2020, 6 4). *Systematic Reviews*. Ανάκτηση 12 19, 2022, από Stephen B. Thacker CDC Library: <https://www.cdc.gov/library/researchguides/systematicreviews.html>
- Trask, R. (2005). *Language: The Basics*. New York: Taylor & Francis.
- Turney, S. (2022, 06 15). *Systematic Review | Definition, Example & Guide*. Ανάκτηση 12 14, 2022, από Scribbr: <https://www.scribbr.com/methodology/systematic-review/>
- Uman, L. S. (2011). Systematic reviews and meta-analyses. *ournal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry = Journal de l'Academie canadienne de psychiatrie de l'enfant et de l'adolescent*, 20(1), σσ. 57-59.
- Varghese, M., Morgan, B., Johnston, B., & Johnson, K. A. (2005). Theorizing language teacher identity: Three perspectives and beyond. *Journal of Language, Identity, and Education*, σσ. 21-44.
- Wigglesworth, G. (2005). Current approaches to researching second language learner processes. *Annual Review of Applied Linguistics*, 25, σσ. 98-111.
- Williams, P., & Chrisman, L. (1994). *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory: A Reader*. New York: Columbia UP.
- Winter, M., de Vos, R. J., Van Middelkoop, M., Rathleff, M. S., & Weir, A. (2021). Stay alive! What are living systematic reviews and what are their advantages and challenges? *British Journal of Sports Medicine*, 55(10), σσ. 519-520.
- Yarborough, M. (2021). Moving towards less biased research. *BMJ Open Science*, 5(1), σσ. 100-116.
- Yuan, Y., & Hunt, R. H. (2009). Systematic reviews: the good, the bad, and the ugly. *Official journal of the American College of Gastroenterology| ACG*, 104(5), σσ. 1086-1092.

Ελληνική βιβλιογραφία

- Μπιτσάνη, Ε. (2004). *Πολιτισμική διαχείριση και περιφερειακή ανάπτυξη : σχεδιασμός πολιτιστικής πολιτικής και πολιτιστικού προϊόντος*. Αθήνα: Διόνικος.
- Σταφυλίδης, Α. (2018). *Hyper Lexicon - Αγγλοελληνικό και Ελληνοαγγλικό*. Σταφυλίδης.
- Τσαούσης, Γ. (1983). *Προβλήματα ιστορίας και ιστορικής μεθοδολογίας*. Αθήνα: Θεμέλιο.

Παραρτήματα

Λέξεις κλειδιά για το εργαλείο Voyant:

identity, language learning, ethnolinguistics, foreign language, self, ethnicity, autonomy, agency, identity, affordances, learner agendas, identity, Chinese as a foreign/second language (CFL/CSL), theoretical perspectives, topical concerns, post-structuralist theories, interdisciplinary perspectives, ethnic identity, orientation, identity formation, common European framework, translanguaging approach, mindfulness, ethnic identity, ethnic identity development, integrative inquiry (INIQ), multigroup ethnic identity measure, active blended learning, change, cogs, employability and entrepreneurship, graduate identity, personal literacy, hedonic motivation, global digital brands, global-local identity, social networking sites usage, early childhood education, stem identity development, nation branding, country branding, cultural identity, polarization, Colombia, pre-service teachers, community of practice, simulated teaching, practicum, social context, professional identity, hospitality, gender, biopolitics, film tourism, sex tourism, Greek identity, healthcare, physician, physician leader, physician leadership, identity